

උත්තරීතර භූදෙකලාව
කටුකුරුන්දේ සදානන්ද ගිසි

උත්තරීතර හුදෙකලාව
(හද්දේකරන්න සුභයෙහි අඵ විවරණයෙහි)

IDEAL SOLITUDE
හමැති ඉහට්ගේ සිංහල අනුවාදයයි

කවුකුරැහේදේ කදුණානපදු හිසමු

ISBN 955-8832-19-7

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන්කණුව'
කන්දේගෙදර
දේවාලේගම

2003

ප්‍රකාශනය
බම් ඉහට් මුද්‍රණ භාරය
මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව

ධම්මදාතයකි

මුදලට විකිණීම සඳහා කහනම් වෙයි.

ප්‍රථම මුද්‍රණය	-	2001	ජනවාරි
දෙවන මුද්‍රණය	-	2003	අගෝස්තු

පොත ලබාගත හැකි ස්ථාන

1. පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහත් කණුව' කන්දේගෙදර, දේවාලේගම.
2. ජී. ටී. බණ්ඩාර මහතා
රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්,
191, හැව්ලොක් පාර,
කොළඹ 5.
3. ඩී.ටී. වේරගල මහතා
422, වැලිපාර,
කලවතුගොඩ.
4. 'පියමෙත් පිල් සෙවන'
විලේකුඹුර, මීනිරිගල
5. මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
2, බුලර්ස් පවුමග,
කොළඹ 07.

මුද්‍රණය

හොලිටි ප්‍රින්ටර්ස්

17/2, පැහිරිවත්ත පාර, ගංගොඩපිල,
නුගේගොඩ.

දුරකථනය: 074-302312

පෙර වදන
(ප්‍රථම මුද්‍රණය)

විභව විමුක්තියට අතිශයින්ම උපකාරවන ධර්මපදේශයක් වටා ගෙනුණු භද්‍රකරතන සුත්‍රයෙහි අථි විවරණයක් මෙයට තිස්වසරකට පමණ පෙර අප අතින් ඉංග්‍රීසි බසින් සකස් වූනි. එය මහනුවර බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතියේ 'ධම්මඤ්ඤ' (Wheel) ග්‍රන්ථ මාලාවේ 188 වෙනි ග්‍රන්ථය වශයෙන් Ideal Solitude නමින් 1973 දී පළවිය.

කලකට පසුව, පොතට සිංහල අනුවාදයක් සැපයීමේ අදහසින් උපපලවණකො නමැති සිල්මානාව දැරූ මූලික ප්‍රයත්නයක්, අපවත්වී වදාළ අතිපුණු පියදසයි මාහිමිපාණන් වහන්සේ විසින් අප වෙත යොමු කරන ලදුව, ඉංග්‍රීසි පොතට අනුකූලවම සම්පූර්ණ සිංහල අනුවාදයක් සකස් කළෙමු. එය 'උත්තරීතර හුදෙකලාව' නමින් 1990 දී 'දම්පක්' (අංක 172/173) පොත් පිටුවක් ලෙස නිකුත් විය.

'උත්තරීතර හුදෙකලාව' ධර්මදානයක් ලෙස මුද්‍රණය කරවා බෙදාහරිකොත් මැනවැයි දේවාලේගම සැදැහැවත් එස්.ඒ. රාමනායක උපාසිකා මහත්මිය කළ ආරාධනාව අනුව ඒ මහත්මියගේ මූලික අනුග්‍රහයෙන් මෙවර එය 'ධම්මග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය' යටතේ පළකිරීමට තීරණය කළෙමු. එමගින් වැඩි පාඨක පිරිසක් අතට පොත නොමිලයේම පත්වනු ඇතැයි සිතමු. නිවනට නැමුණු සිතැතියනට විමුක්ති රසය දනවන මෙම කෘතිය සැකසීමට හා එළිදැක්වීමට අපව දිරිමත් කළ සැමටම පරම ශාන්ත උතුම් අමා මහ නිවන් සුව පතමු.

මෙයට,
සසුන් ලැදි
කටුකුරැන්ගේ ඥාණානන්ද හිතඤ්ඤ

පොත්ගුල් ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන් කණුව'
කන්දේගෙදර
දේවාලේගම
2001 ජනවාරි 7 (2544)

ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය

ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළ කරනු ලබන "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළෙහි සයවැනි වෙළුම දක්වා මුද්‍රණය කිරීමේ සම්බන්ධීකරණය මූකක් වනතුරු කරන ලද්දේ ශ්‍රී ලංකාවේ මහාභාරකාර තනතුර දැරූ යූ. මාපා මහතා විසිනි. ඉතා ගැඹුරු ධර්ම කරුණු සහිත එම වටිනා දහම් පොත් පෙළ එළි දැක්වීමට හැකිවූයේ ඒ මහතාගේ අප්‍රතිහත ධෛර්යය නිසාමය.

මෙම පොත් පෙළෙහි හත්වැනි වෙළුම මුද්‍රණයට සකස් වෙමින් තිබෙන අවස්ථාවේදී මාපා මහතාට ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ තානාපති ලෙස මියන්මාර් (බුරුමය) දේශයට යෑමට සිදුවිය. ධර්මාදී බුදු දහම නිර්මලව පවතින එවැනි දේශයකට පත් වී යෑම හුදෙක් ඒ මහතාගේ ශාසනික සේවයේ තවත් පියවරක් ලෙස දැක්වූ.

මාපා මහතා විසින් එසේ නික්ම යාමට පෙර, "නිවනේ නිවීම" සෙසු කාණ්ඩ මුද්‍රණය කිරීමේ කටයුතු කිසිදු බාධාවකින් තොරව කරගෙන යාම පිණිස, අති පූජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ මෙම දේශනවල අගය දන්නා අප කීපදෙනෙක් මහාභාරකාර කාර්යාලය වෙත කැඳවා, ඒ පිළිබඳව වැඩ පිළිවෙලක් සකස් කරන ලදී. එම ක්‍රියා පිළිවෙල අනුව "නිවනේ නිවීම" දේශනා මාලාව සහ ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළකරනු ලබන "පහත් කණුව ධම් දේශනා" ග්‍රන්ථ එපරිද්දෙන්ම ඉදිරියේදී පළකෙරෙනු ඇත.

මෙම උතුම් ශාසනික සේවය ඉටු කිරීමට මාහට එම භාරයේ ස්ථාපක වශයෙන් මෙතැන් සිට වගකීම පැවරී තිබේ. එම මහඟු කාර්යය ඉෂට කරගැනීම පිණිස ඒ පිළිබඳව උනන්දුවක් දක්වන සියලුම බැතිමත් දායක දායිකාවන්ගේ අනුග්‍රහය අපි බලාපොරොත්තු වෙමු.

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරයට එවනු ලබන ආධාර ශ්‍රී ලංකාවේ මහා භාරකාරකුන් නමින් පහක සඳහන් ලිපිනයට එවිය හැක.

ජී.ටී. බණ්ඩාර,

ස්ථාපක,

ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය

රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්,

191, හැව්ලොක් පාර, කොළඹ 5.

1999 ඔක්තෝබර් 25 වැනි දින.

අමා ගහ

මහවැලි ගහ උතුරට හැරීයමින් පසු එකෙක් නිසරු මුඩු බිම් ලෙස පැවති පෙදෙස්වල සිදුවූයේ ඉමහත් වෙනසකි. පිපාසයට පැත්තිඳක් නොලබා සිටි ගොවීහු පෙදෙස පුරා නිහඬව ගලා යන සිසිල් දිය දහරින් පිනා ගියහ. මැලවුණු ගොයම සරුව නිල්වන්ව කරලින් බර විය. මල් පලින් ගැවසීගත් කුරු-ලිය බලා සැනසෙන පෙදෙස් වැසියෝ කුඩු කඳුව වගුළහ.

දහම් අමා ගහ "උතුරට" හැරීයමේ වැඩ පිළිවෙළක් මෙයට කෙටසරකට පෙර ඇරඹුණි. දහම් පත-පොත තබා "එදා-වේල" සඳහා වත් විය පැහැදුම් කිරීමට වත්-කමක් නැත්තෝ, නිහඬව නොමිලයේ ගලායන අම්ල දහම් අමා දිය දහරින් සඳහම් පිපාසය සන්සිඳුවා ගත්හ. අර්ධ මිසිදිටු හැර, සැදැහැයෙන් සරුව, ගුණ නුවණින් බරව පිළිවෙත් මහට නැම් ගත්හ. ලොවී - ලොවුකුරු මල් පල නෙලා ගනිමින් හද පුරා පිරි බැකියෙන් තත් අයුරින් සොම්නස පළකළහ.

"ධම් ග්‍රහඵ මුද්‍රණ භාරය" නමින් දියත් කළ මෙම ධම්දාන වැඩපිළිවෙල සඳහා අපගෙන් වැයවූනේ පිරිසිදු ධම්දාන සංකල්පය පමණි. අමාගහ "උතුරට" හැරීයමේ සසුන් ගුණ හඳුනන පරිත්‍යාගශීලී සැදැහැවත්හුමය. "නිවනේ නිවීම" පොත් පෙළ එළි දැක්වීමෙන් නොනැවකී "පහත් කණුව ධම්දේශනා" පොත් පෙළෙහි "බර පැන" දැරීමටත්, දෙස් - විදෙස්වල දහම් පිපාසිකයින් උදෙසා අප අතින් ලියැවෙන අනිකුත් පොත - පත ඒ අයුරින්ම එළි දැක්වීමටත් බවුහු උත්සුක වූහ. "දෙන දේ පිරිසිදුවම දීමේ" අදහසින් අම්ල වූ දහම ඊට නිසි ශෝභන මුද්‍රණයකින්ම ධම්කාමීන් අතට පත් කිරීමට පියවර ගත්හ. මුද්‍රිත පිටපත් සංඛ්‍යාව අවසන්වනු හා සමගම "නැවත මුද්‍රණ" පළකිරීමෙන් දහම් අමා ගහ වියළී යා නොදීමට දැඩි අදිටනකින් ඇප කැපවූහ.

"පොත් අලෙවිය" පිළිබඳව මෙකල බහුලව දක්නට ලැබෙන වාණිජ සංකල්පයට පිටුපා, තහංචිවලින් තොරව, තමන් අතට නොමිලයේම පත් කැරෙන "දහම් පඬුර" කුලින් ධම්දාන සංකල්පයෙහි අගය වටහා ගත් බොහෝ පාඨක පින්වත්හු තමන් ලද රස අහරක්, නෑ-හිතවකුන් සමග බෙදා-හදා ගන්නාක් මෙන් නොමසුරුව අත් දහම් ලැදියනටද දී ධම්

දානයට සහභාගී වූහ. ඉන්දු නොනැවතී, ශක්ති පමණින් "ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයට" උරදීමටද ඉදිරිපත්වූහ, ඇතැමෙක් ලොකු කුඩා දහම් පොත් මුද්‍රණය කරවීමේ හා නැවත-නැවත මුද්‍රණය කරවීමේ බරපැන ඉසිලීමට පවා පසුබට නොවූහ.

සම්බුදු සසුන මේ ලක් පොළොවෙහි පවතින තාක් මේ දහම් අමාගහ ලෝ සතුන් සිත් සනහමින් නොසිදී ගලා යේවා යනු අපගේ පැතුමයි.

"සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති"

මෙයට,
සසුන් ලැදී
කටුකුරැන්දේ සදාචාරාදි භික්ෂු

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහත් කණුව'
කන්දේගෙදර, දේවාලේගම
2000 පුති 05 (2544 පොසොන්)

උත්තරීතර හුදෙකලාව
දෙවන මුද්‍රණය

පිටපත් 5000 ක මෙම දෙවන මුද්‍රණය එළිදක්වෙනුයේ නොබෝදා පරලෝපැපත් සිය පියාණන් වන ජී. ලොකුබණ්ඩාර මහතාට සහ වයෝවෘද්ධ සිය මෑණියන් වන ජී. ටීකිරිමෑණියන් මහත්මියට පින් පිණිස ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයේ ස්ථාපක ජී.ටී. බණ්ඩාර මහතා ඇතුළු දු දරු පිරිස විසිනි. අසීමිත මා පිය සෙනෙහසකට උපහාර වශයෙන් අමිල වූ ධම්ය නොමිලේ බෙදාදීමෙන් ජනිත කුශලශක්තිය ඔවුන් හැමගේම පරම ශාන්ත නිථාණාවබෝධය පිණිස හේතු වාසනා වේවායි පතමු.

- සම්පාදක
2003 අගෝස්තු 31

පටුන

	82
සංඥාපනය	1
හඳුනුපිටි සූත්‍රය	19
මහාසංඛ්‍යාන හඳුනුපිටි සූත්‍රයෙන් උඩත කොටසක්	23
සටහන්	27
ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ	42

සැඩ ගංවතුරු හමුවෙහි
ජර - මරු දෙදෙන වසසෙහි
විල මැද සිටින සත හට
කිව මැත - කිමි ද දිවයින
එ වත් අනෙකක් නැති සෙයින්
නිදනාණෙහි,
දිවයින මෙ මට කිව මැත.....'

කපුමාණව පුවතා - සු.නි.ගා. 1097

සිංහලාපනය

හද්දේකරත්ත සූත්‍රය:

මජ්ඣිම නිකායේ හද්දේකරත්ත සූත්‍රය (අංක 131) උද්දෙස ගාථා සතරකින් හා විභංගයකින් සමන්විත වූවකි. එහි ඇතුළත් ධර්ම කරුණු මනෝවිද්‍යාව සහ ආචාර විද්‍යාව අතින් සැලකිය යුතු වැදගත් කමකින් යුක්තය. මෙම සූත්‍රයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන තේමාවම, ආනන්ද හද්දේකරත්ත සූත්‍රය, මහා කච්චාන හද්දේකරත්ත සූත්‍රය, ලොමසකඨිතිය හද්දේකරත්ත සූත්‍රය යන තවත් සූත්‍ර තුනකටම තේමාව වශයෙන් සිටී. මේ පසුව කී සූත්‍ර තුනෙහි ඒ ඒ නම් ඇති ශ්‍රාවකයා ප්‍රධාන වර්තය වේ. අනුපිළිවෙළින් පිහිටි මේ සූත්‍ර සතර (අංක 131 - 134) එම විශේෂ සන්දර්භය නිසාම මූලමි සහියේ සූත්‍ර අතර ඉස්මතු වී පෙනෙයි. එසේ ම එය තේමාවේ වැදගත්කම විදහාපාන ලක්ෂණයක් ද වේ. මහා කච්චාන හද්දේකරත්ත සූත්‍රයේ හා ලොමසකඨිතිය හද්දේකරත්ත සූත්‍රයේ සැලැස්ම, තේමාව බෙහෙවින් උසස් කොට සලකන ලද්දක් බවට පැහැදිලි සාධකයෙකි. ඒ සූත්‍ර දෙකෙහි ම, යම්කිසි හික්ෂුන් වහන්සේ කෙනකුත් ඉදිරියෙහි දේවතාවෙක් පෙනී සිට, හද්දේකරත්තයේ උද්දේසයන්, විභංගයන් ඉගෙන ගන්නා ලෙස මෙසේ ආරාධනා කරයි.

"මහණ, ඔබ හද්දේකරත්තයා පිළිබඳ උද්දේසය හා විභංගය ඉගෙනගන්න.

මහණ, ඔබ හද්දේකරත්තයා පිළිබඳ උද්දේසය හා විභංගය කට පාඩම් කරගන්න.

මහණ, ඔබ හද්දේකරත්තයා පිළිබඳ උද්දේසය හා විභංගය දරාගන්න.

මහණ, හද්දේකරත්තයා පිළිබඳ උද්දේසය හා විභංගය යහපතක්ම කෙරේ. එය පැවිදි ජීවිතයේ මූලික ශික්ෂණයට අදාළය."

මාතෘකාව ගැටළුවකි:

මේ සූත්‍ර සතරෙහි තේමාව මෙසේ ඉතා උසස්කොට සලකන ලද නමුදු, ඒවායේ වැදගත්කම පිළිබඳව නිසියාකාර ඇගයුමක් කිරීමට එක් ප්‍රබල බාධකයක් ඇත. එනම්, මාතෘකාව මෙන්ම සූත්‍රයේ ප්‍රධාන අර්ථසූචක වචනය වන 'හද්දේකරත්ත', යන්න තවම ගැටළුවක්ව තිබීමයි. ආනන්ද, මහාකවිචාන යන ස්වාමීන්වහන්සේලා දෙනම ම මෙහි තේමාවට විවරණ සපයා ඇතත්, සූත්‍ර සතරෙන් එකකවත් මේ වචනය විග්‍රහවී නැත. ඊට හේතුව, බුද්ධ කාලීන ශ්‍රාවකයන්ට මේ යෙදුම හුරුපුරුදු එකක්ව තිබුණ නිසා විය හැකිය. සමිද්ධි හා ලෝමසකංභිය යන ස්වාමීන් වහන්සේලා දෙනම ද, හද්දේකරත්තයාගේ උද්දෙසය හා විභංගය පිළිබඳ ව දෙවියන් විසින් ප්‍රශ්න කරන ලදුව තම නොදැනුම පළ කළත්, පසුව බුදුරදුන් වෙත එළඹ ඒ කරුණු ගැන විචාරණ වීට අප උදෙසාවත් මේ ගැටලුසු යෙදුම නිරාකරණය කරවා ගැනීමට කල්පනා කර නැති සේය.

අටුවාවන්හි 'හද්දේකරත්ත' යන්න තේරුම් කිරීමට යම්කිසි උත්සාහයක් ගෙන ඇත. එහෙත් ඇතැම් උගතුන් ඒ අටුවා විවරණයන් ගේ පිළිගත හැකි බව ගැන ප්‍රශ්න නඟා ඇත. අයි.ඩී. හෝනර් මහත්මිය ගේ සහ ඤාණමෝලී හිමිපාණන් ගේ විවේචන පිරික්සා බැලීමෙන්, මේ අටුවා විවරණ මොනවා ද, ඒවා කිනම් හේතූන් මත පිළිගැනීමට අපහසු ද යනු සලකාගත හැකිවේ.

i. '131 සිට 134 දක්වා වූ සූත්‍රවල සූත්‍ර නාමයෙහිම කොටසක් වශයෙන් 'හද්දේකරත්ත' යන පදය යෙදේ. මෙය කරමක ප්‍රහේලිකාවකි. මජ්ඣිම නිකායේ අටුවාව මේ වචනය තේරුම් කරදීමට උත්සාහයක් දරන්නේ මෙසේ ය. 'විපසානානුයෝගසමන්තාගතතතා හද්දකසා (පාඨාන්තර - 'හද්දකසා') 'එකරතකසා' - විපස්සනානුයෝගයෙන් සමන්විත බැවින් යහපත් වූ (?සුභ) එක් රැයක් ඇත්තාගේ.' නොයිමත් මහතා

මෙය 'හුදෙකලා සුවය' යයි හෝරයි. එහෙත් 'එකකත' යනු හුදෙකලා බවය. 'එකරකත' සාමාන්‍යයෙන් 'එක් රැයක්' යන අරුත දෙන්නකි. එසේ නමුත් හද්දේකරත්ත සුත්‍රවලින් අතීතය, අනාගතය හා වර්තමානය පිළිබඳ සිහිවිලිවලින් එක් රැයක් කරමි වූ කෙටි කාලයකට පමණක් වෙන්ව සිටීම අදහස් කැරෙන බවක් නො පෙනේ. අනෙක් අතට බලන විට, මාතෘකාව වශයෙන් සිටින ගාථාවලින් කියැවෙන්නේ 'හද්දේකරත්ත' යනුවෙන් හඳුන්වනු ලැබීමට සුදුසු තැනැත්තා කෙලෙස් කවන චීර්යයෙන් යුක්තව නොමැලි ව දිව-රෑ එහි යෙදිය යුතු බවය. සැබැවින් ම එය 'එක් රැයකට' වඩා දිගු කාලසීමාවක් විය යුතුමය. සිත අවුල් කරවන සුලු මේ සමාස පදයේ මුල් කොටස පමණක් පරිවර්තනය කිරීම සුදුසු යයි මට හැඟුණි. ඒ නිසා 'හද්ද' යන්න 'සුභ' අරුත දෙන පදයකින් ඉංග්‍රීසියට නැඟුවෙමි. එහෙත් ඒ සඵලත්වයට පෙර නිමිත්තක් යන අර්ථයෙන් නො ව, 'සමාදධිමත්', 'සමාදධවන' යන අර්ථයෙනි. මක් නිසාද යත්, ශාන්ත තත්ත්වයට පත්වන මුනිවරයා සමාදධිමත් වූයේ අතීතය ලුහුබැඳ නොයාමේනුත්, අනාගතය මෙසේ වේවායි නොපැකීමේනුත්, වර්තමානව එළඹ සිටිදේ කෙරෙහි නිවැරදි ආකල්පයක් පුරුදු කිරීමේනුත් නිසයි. එකුමත් ඒ තත්ත්වයට පත් වූයේ අමුතු භාග්‍යයකින්වත්, ඉබේට ලැබුණු හොඳ වරයකින්වත්, වාසනා මහිමයකින්වත් නො ව තමන්ගේ ම සාර්ථකවත් උත්සාහය ද, දෘඪ අධිෂ්ඨාන ශක්තිය ද, අනලස් පැවැත්ම ද හේතුකොටගෙනය.

අයි.බී. හෝනර්, ම:නි: ඉංග්‍රීසි පරිවර්තනය
 (Middle Length Sayings, iii. සංඥාපනය පිටු xxvi-xxvii)

ii 'එක් වාසනාවන්ත ඇල්මක් ඇත්තා'

(සංඥාපනය) 'හද්දේකරත්ත' යන සුත්‍ර නාමය ඇති, එක ම ගාථාව මුල්කරගත් අනුපිළිවෙලින් පිහිටි සුත්‍ර දේශනා සකරක් මජ්ඣිම නිකායේ ඇත.

ඇතැම් තත්හි මේ පදය 'නියම මුනිවරයා' වැනි යම්කිසි පදයකින් පරිවර්තනය කර ඇති නමුදු එවැනි යෙදුම් ප්‍රස්තුතයට අදාළ නො වේ.

අටුවාව කියන්නේ මෙ පමණකි: 'තනු භද්‍රෙක රතනසාහි විපසසනානුයොගසමනතානගතතා භඤ්ඤසස එකරතසස' "භද්‍රෙකරතසස යනු: එක් (එක) ඇල්මක් (රතන හෝ රතනි) ඇති බැවින්' වාසනාවන්ත වූ (භද්‍ර): මේ මනු විපස්සනානුයෝගයෙන් සමන්විත නිසාය." ඒකාව 'එකරතක' (එක-ඇල්ම) යන සමාස පදය 'එකාරතකි' යනුවෙන් විග්‍රහ කොට 'භද්‍රෙකරතක' යන්නෙහි තේරුම 'වාසනාවන්ත එක් ඇල්මක් ඇත්තා' (භද්‍රො එකරතො එකසස) යයි ද. එය විපස්සනාව වඩන කැනැත්තකු හඳුන්වන යෙදුමකැයි ද කියයි.

සුත්ත නිපාතයේ 968 වන ගාථාවට අර්ථ කීමේ දී 'මහා නිද්දේසය මේ සුත්‍ර ගැන සඳහන් කරනක් ඒවා තේරුම් ගැනීමට කිසිදු එළියක් නො දෙයි. පෙළෙහි හෝ අටුවාවල හෝ මේ පදය පිළිබඳව වෙන කිසිම සඳහනක් නැති සේය.

පාළි 'රතක' (විශේෂණය) හෝ 'රතනි' (නාමපදය) මෙහි දී 'රජ' ධාතුවෙන් නිපන්නෙකි. (රක්ඛති, රජ්ජති: "ඇලුම් කරයි" නිද: "එනමු මෙ රක්ඛති මනො: මෙහි මගේ සිත ඇලෙයි." (සු.නි.ගා. 426 බු.ප.ත්‍රි.) එබැවින් 'භද්දේකරතක' යනු එළැඹුණු දේ ඒ ඒ කැනදී ම දැන විභාග කිරීමෙහි අපරාජිත ව නොසසල ව තීරක වූවකු හඟවන පදයක් සේ පෙනේ. (ගාථාව බලන්න). මේ නිරතවීම හෝ ඇල්ම හෝ විමුක්තියට මඟ පෙන්වන බැවින් සුභය: වාසනාවන්තය. පාළි 'රතක' යන වචනයෙහි වඩාත් ප්‍රකට අර්ථය 'රය' ය, (සංස්කෘත : රාත්‍රි). එනමුත්, (අටුවාවටත් ඒකාවටත් මේ ගැන තීරණයක් නො කරයි). අප 'භද්‍රෙකරතක' යන පදය 'එක් වාසනාවන්ත රයක් ඇත්තා' වශයෙන් ගෙන ඒ අනුව අටුවා ඡේදයන් ද තේරුම් කිරීමට තැත් කරනහොත් (විසරණය ඊට ඉඩ දෙන්න) සන්දර්භය තුළින් පදය අර්ථවත්

කරගැනීම අපහසුය. 'හදෛකරණය' යන්න තත්කාලීන සමාජයේ භාවිත ව පැවැති ව්‍යවහාරයක් බුදුන් වහන්සේ විසින් උසුටාගනු ලදුව විශේෂ අර්ථයක් ගැන්වූ අවස්ථාවකැයි ඇතැම් විට සිතිය හැකිය. එවැනි අවස්ථා ද නැත්තේ නොවේ. එහෙත් මෙහිලා එසේ කිරීමට හේතුවක්වත් එවැන්නකට සාධකයක්වත් නොපෙනේ. එය භාවනාවේ එක්තරා අංශයක් හැඳින්වීමට බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්ම තනාගන්නා ලද පදයකැයි සිතීම වඩා සහේතුකය. මෙවැනිම වූ වෙනත් පද නම්, 'උකඛිතන පලිස' (බාධකය මසවා ඉවත ලූ තැනැත්තා ම.නි.සු. 22) 'දිට්ඨිපපතන' ('දෘෂ්ටියට පැමිණි තැනැත්තා' - ම.නි.සු. 70) ආදිය යි.

පූජ්‍ය ඥාණමොලී මාහිමි:
(මජ්ඣිම නිකාය - ඉංග්‍රීසි පරිවර්තනය)

iii. 'මජ්ඣිම නිකායේ අනුපිළිවෙළින් දක්නට ලැබෙන සූත්‍ර සතරකම නාමය වන 'හදෛකරණය' යන්නෙහි අර්ථය පැහැදිලි නැත. නොකතිපසකරණ අටුවාව (203 හේ.මු.) මෙසේ කියයි: 'එවං පටිපනනාසතා හදෛ ඵකරණො අසායාති හදෛකරණො' (ප.සු. 4-156.) මජ්ඣිම නිකාය ටීකාව ඊට මෙයක් එකතු කරයි. 'එකා රතති ඵකරණො. හදෛ ඵකරණො එතසායාති හදෛකරණං විපසානං පරිබ්‍රූහෙනො පුග්ගලො: එතෙනාහ: විපසානානුයොග සමනතාගතතතා' (ප.සු. 4-456) තං උද්දියා පවතති යා පන හදෛකරණ සභවරණො හදෛකරණො: තෙනාහ හඟවා, "හදෛකරණසා වො භික්ඛවෙ උදෙසාසථ විහඞ්ගසථ දෙසිසාමි (ම.නි. 3-398) ඉති." (ම.නි. ටීකා 368 බුරුම සංස්කරණය). නොකතිටීකාව කිසිත් නොකියයි. මේ සූත්‍ර සතර නැවැත සඳහන් වන එක ම තැන මහා නිදෙසයේ 688 පිටුව ය. එනම්: 'ජාගරියානුයොග පරියනො' යන්න විස්තර කිරීමට 'හදෛකරණ විහාරං' යනුවෙන් යෙදී ඇති තැන ය. නිදෙස අටුවාව කිසි ම පැහැදිලි කිරීමක් නොකරයි. මේ හැම විවරණයකම මෙහි ඇති 'රතන' යන කොටස 'රතති' පුවක මූලයක් ලෙස ගෙන ඇත. (සංස්කෘත: රාත්‍රී' -රූ.ය) එවිට වාච්ඡාර්ථය වන්නේ 'වාසනාවන්ත එක (එනම්: 'මුළු') රූ.යක්

ඇත්තා' යන්න ය. (එනම්: රැයක් විපස්සනානුයෝගීව මුළුමනින්ම ගතකිරීම ය). මජ්ඣිම නිකාය බුරුම සංස්කරණය හඳුනාගත්ත 'යන්නට, ඊට දෙපදයකට උසින් සඳහන් වන 'අහොරතතං' යන වචනයේ අර්ථයම දෙයි. (දිවා-෫). එහෙත් මේ අර්ථකථන සියල්ලම ව්‍යාකරණය ගැන මිස අර්ථය ගැන තැකීමක් නො කරයි. 'හඳුනාගත්ත' යන්න හින්දුන්ගේ 'ශිවරාත්‍රී' හඳුන්වන බැව්හර පදයකැයි ද, එය බුදුන් වහන්සේ විසින් සිතා මතා නව්‍යාර්ථ ගන්වන ලද බැව්හර පද සමූහය අතුරින් එකකැයි ද යන විචාර මතයෙක්ද වේ. (හින්දු ශිව රාත්‍රිය බ්‍රාහ්මණයන් විසින් භාවනානුයෝගීව ගතකරනු ලබන අමාවක් රැය ය). එහෙත් මේ විචාරක මතය සිතවීමක් පමණි. (සුත්ත නිපාතයේ - ගා. 19 - 'එකරතතිවාසො' යන්න මෙය හා සම්බන්ධ කළ හැකි බවක් නො පෙනේ. එය එහි ම 18 වැනි ශාඛාවේ 'සමානවාසො' යන්නෙහි විරුද්ධාර්ථ වාචී පදය පමණි). අතුරු නිරුක්තියක් විය හැක්කේ 'රත්ත', 'රත්තො' හෝ 'රත්ති' හෝ වෙනුවට 'රජ්ජ' ('ආශාකිරීම', 'ඇලුම් කිරීම') ධාතුවෙන් නිපන්නක් ලෙස ගැනීම ය. (සසඳන්ත: ධම්මරාග - අං. නි, 5-490 'තථාගත රජ්ජිත' - නෙත්ති. 22. බු.ජ.ත්‍රි., සසඳන්ත: සංස්කෘත, 'රත්ති'). එසේ වුවත් මේ විචරණය අර්ථ ව්‍යාකෘතියට වඩාත් උපකාරී වන බැවින් මේ පරිවර්තනයේදී එය යොදාගෙන ඇත. (එනම්: විපස්සනාරතිය) එය 'වි-රතියට' මඟ පාදයි. එහෙත් මේ විචරණ මාර්ග දෙකින් එකක්වත් ආරක්ෂා සහිත නො වේ. එහෙයින් අර්ථය නිගමනය නො වී පවතී'.

සුත්ත ඥාණමොලී මාහිමි - නෙත්තිපසකරණ
 ඉංග්‍රීසි පරිවර්තනය (The Guide, p.p, 196 - 99 fw 821/3)

සුදුසු විසඳුමක්:

හුදෙකලා ව වැඩවිසූ, හුදෙකලා වාසයෙහි අගය අත් අයට ද වර්ණනා කළ හික්ෂුවක් පිළිබඳ ව සංයුක්තයෙහි ධරණාම සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. (සං. නි. 2-434) 'ධරණාම' යන සූත්‍ර

නාමයෙන් හැඟෙන්නේ උන්වහන්සේගේ සමුහ්මවාරීන් වහන්සේලා විසින් උන්වහන්සේ 'ථෙර' යනුවෙන් ම හඳුන්වන ලද බවයි. එසේ වූයේ නිර්නාමිකව විසීමට උන් වහන්සේ දැක්වූ රුචියට ගරු කිරීමක් වශයෙන් ද, නැතහොත් වඩාත් සභාසීලී වූ ඇතැම් සමුම්සරුන් වහන්සේලාගේ යම්කිසි උපහාසාත්මක ඉභියක් නිසා දැයි අපි නො දනිමු. කෙසේ හෝ වේවා, සුත්‍රයෙහි එන පහත සඳහන් වැකි කීපය තුළින් උන්වහන්සේගේ චරිතාංග කීපයක් නිරූපණය වෙතැයි හැඟේ.

"තෙන ඛො පන සමයෙන අසඤ්ඤරො හික්ඛුථෙර නාමකො එකච්ඡාරී ථෙව හොති එකච්ඡාරස්ස ට වණණවාදී, සො එකො ගාමං පිණ්ඩාය පච්ඡති, එකො පටිකකමති, එකො රහො නිසීදති, එකො වඩකමං අධිට්ඨාති." (එම 434)

'එකල තෙර නමැති එක්තරා හික්ඛුචක් හුදෙකලාව වාසය කරන්නේ ද හුදකලා වාසයෙහි ගුණ කියන්නේද වෙයි. හෙතෙම හුදෙකලා ට ගමට පිඬු පිණිස පිවිසෙයි. හුදෙකලා ට ආපසු එයි. හුදෙකලාව හිඳීයි. හුදෙකලාව සක්මන් කරයි.'

උන්වහන්සේ ගේ මේ හැසිරීම අමුතු යයි සිතූ නිසා දෝ සමුම්සරුන් වහන්සේලා කීප නමක් බුදුන් වහන්සේට මේ බව සැල කළහ. බුදුන් වහන්සේ ද උන් වහන්සේ කැඳවා විමසුයෙන් උන්වහන්සේ හුදෙකලා වාසයට තමන් තුළ ඇති අහිරුචිය හෙළි කළහ. එය කෙබඳු හුදෙකලා වාසයක් දැයි අසන ලදුව තම දින වරියාව ද මෙසේ විස්තර කළහ:

'ස්වාමීනි, මෙහි මම හුදෙකලාව ගමට පිඬු පිණිස පිවිසෙමි. හුදෙකලාව ආපසු එමි. හුදෙකලාව හිඳීමි. හුදෙකලාව සක්මන් කරමි. ස්වාමීනි, මා හුදෙකලාව වෙසෙන්නේත්, හුදෙකලා වාසයෙහි ගුණ කියන්නෙත් වන්නේත් මෙසේය."

බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී වදාළ වචනවලින් ගර්භාවක් හෝ ඒකාන්ත ප්‍රශංසාවක් හෝ ප්‍රකාශ නොවේ. "තෙර, ඔවුනි හුදෙකලා

විසීමෙක්ද ඇත. මම එය නැතැයි නො කියමි. එසේද උවත් තෙර, හුදෙකලා වාසය යම් අයුරකින් විස්තර වශයෙන් පරිපූර්ණ වේද, එය අසව, මැනවින් මෙනෙහි කරව, කියන්නෙමි." අනතුරුව බුදුන් වහන්සේ එය මෙසේ විස්තර කිරීමට වත්ත:

"ඉධ ථෙර යං අතීතං තං ජභීනං, යං අනාගතං තං පටිතිස්සධං: පච්චුප්පනෙනසු ව අත්තභාවපට්ඨානෙසු ඡන්දරාගො සුපපට්ඨිතීකො: එවං ඛො ථෙර එකච්ඡාරො විතථාරෙන පරිපුණ්ණා හොති."

"තෙර යමක් අතීත ද, එය ප්‍රභීන කරන ලද්දේ වෙයි: යමක් අනාගත ද, එය අතහරින ලද්දේ වෙයි: වර්තමාන ආක්මභාව ප්‍රතිලාභයන් පිළිබඳව ඡන්දරාගය මැනවින් හික්මවන ලදුයේ ද වෙයි: මෙසේය තෙර, හුදෙකලා වාසය පරිපූර්ණ වන්නේ."

ඉහත කී සියලු ම අවශ්‍යතා සම්පූර්ණ වී උත්තරීතර හුදෙකලාව මූර්තිමත් කැරෙන්නේ රහතන් වහන්සේ කුලින්ම බව පැහැදිලි කරනු පිණිස බුදුන් වහන්සේ සුත්‍ර දේශනාව මේ ගාථාවෙන් කුළුගත්වා යුත.

'සබ්බාහිභුං සබ්බවිදුං සුමෙධං
 සබ්බෙසු ධමමෙසු අනුපලිතතං
 සබ්බං ජහං තණ්හකඛයෙ වීමුත්තං
 තමහං නරං එකච්ඡාරීති බුමි'

සියල්ල ජයගත් සියල්ල දැන	ගත්
සියල්ලෙන් මැ නොකිලිවී ඒ නැණ	වත්
සියල්ල හැරූ තණ්හා නැසූ එවි	මුත්
නරා යැ එකලා විහරණයෙන්	යුත්

'ථෙරනාම' සුත්‍රයේදී පරිපූර්ණ හුදෙකලා වාසයට බුදුන් වහන්සේ දෙන විග්‍රහය, 'හද්දෙකරත්ත' සුත්‍රයේ උද්දෙස ගාථා කුලින් ප්‍රතිරාවයක් නගයි. මුලින් කී සුත්‍රයේදී බුදුන් වහන්සේ

එක විහාරය පරිපූර්ණ වන ආකාරය පිළිබඳව ඉදිරිපත් කළ විස්තරය දෙවනු කී සූත්‍රයේ එන පහත සඳහන් ගාථාපද සමග සැසඳිය හැකිය:

'අතිතං නානවාගමෙය්‍ය - නප්පට්ඨකධෙබ්බ අනාගතං
 යදතිතං පතිතං නං - අප්පනනාදො අනාගතං
 පට්ඨප්පනනාදො යො ධම්මං - නපට්ඨි තපට්ඨි විපස්සති'

'හිය කල උහු බැඳ නොයන්න
 මතු කල නොපතා සිටින්න
 හිය දේ හිය සේ මැ ගන්න
 මතුව නොපත් සේ දකින්න
 එළැඹුණ දේ දැන් එන එන
 විදසුන් තුවණට දමන්න'

පොදුපන ව්‍යවහාරය විසින් 'හුදෙකලාව' යන සංකල්පයට දී තිබුණු අර්ථයට වඩා පරිසමාප්ත වූ අර්ථයකින් 'ථෙරනාම' සූත්‍රය හුදෙකලාව (එකවිහාරො) විචරණය කළ අයුරු අපි ඉහතින් දුටුවු. පරිසමාප්ත හුදෙකලාව නිරූපිතව ඇත්තේ සිත පිළිබඳ හුදෙකලාවක් වශයෙනි. එය වනාහි, හියකලට හා මතුකලට අයත් සියල්ල අතහැර, එළැඹී මොහොතෙහි තම ආත්ම භාවයට ඇති ඡන්ද - රාගය ප්‍රතීණ කිරීමෙන් දිනාගනු ලබන්නකි. 'ථෙරනාම' සූත්‍රයේ අවසාන ගාථාවෙන් පැහැදිලි කැරෙන්නේ නියම 'එක විහාරී' පුද්ගලයා 'සියල්ලෙන්ම නොකිලිටි' 'සියල්ල හැර' විමුක්ත වුවකු බවය. මෙහිදී අපට නිවන හඳුන්වන 'උපධි විවේක' (සියලු උපධින්ගෙන් වෙන්වීම) යන පදය මතකයට නැගේ. සිත පිළිබඳව ඉහළ ම හුදෙකලා බව ('විත්ත විවේක' 'විත්ත වූපකාස') මෙය යි. කායික හුදෙකලාව (කාය විවේක, කායවූපකාස) සඳහා දරන සියලු ප්‍රයත්නයන්ගේ නියම පරමාර්ථය විය යුත්තේ මෙය යි. කාය විවේකය පිළිබඳ සම්මත සංකල්පය වනුයේ හුදෙකලාව - එකලාව - ජීවත් වීමයි. කෙලෙස් උමතු වෙන් උමතු වූ ජනසමූහයාගෙන් ඉවත්ව විසීමෙන් ලැබිය

හැකි සැනසුමක සේයාවක් ඒ සම්මත සංකල්පය තුළින් මුනිවරයා දැකීය. මේ කාය විවේකය විරාගය සඳහා අත්‍යවශ්‍ය පූර්ව කාර්යයක් ලෙස බුදුන් වහන්සේ පිළිගත් බවට සැකයෙක් නැත. මෙවැනි හුදෙකලාවක අගය ඉහළින් ම වර්ණනා කළ එක් අවස්ථාවක උන් වහන්සේ උපස්ථායක නාගික හිමියන් අමතා අවසාන වශයෙන් ප්‍රකාශ කළේ, හුදෙකලාව ගමන් ගත වූ විටෙක, ඉදිරියෙන් හෝ පසුපසින් කිසිවකු දක්නට නොලැබෙන විට යටත් පිරිසෙයින් ශරීර කාර්යය කිරීමට පවා තමන් වහන්සේට පහසුවන බවය. (යසමා'භං නාගික සමයෙ අදධානමග්ග පටිපනෙතා න කක්ඛි පසාමි පුරතො වා පච්ඡතො වා, එාසු මෙ නාගික තස්මිං සමයෙ හොති අතකමසො උච්චාරපසාචකමොයා'ති - අං. නි. ඡක්ක නිපාත). එසේ ම ධර්මාචාර පාලියෙහි එන 'එකවිහාරීය' තෙරුන් වහන්සේගේ වචනවලින්ද හුදෙකලා සුවය පිළිබඳව මෙයට සමාන ප්‍රකාශයක් කැරෙයි.

'පුරතො පච්ඡතො වා'පි - අපරො ධෙ න විජ්ජති
 අතිට එාසු ගටති - එකස්ස චසනො චතෙ'

ථෙර, ගා: 537

'ඉදිරියෙන් හෝ පසු පසින් හෝ අනෙකකු දක්නට නොමැති තම් වනයේ හුදෙකලාව වෙසෙන්නෙකුට ඉතා පහසුවක් දැනෙයි.'

'ඉදිරිපසින් හෝ පසුපසින් අනෙකකු දක්නට නොලැබීමේ සතුට කායික හුදෙකලාව පිළිබඳ සංකල්පයට අදාළ වන්නේ යම් සේ ද, එසේ ම, මතු බලාපොරොත්තු සහිත ඉදිරි බැලුම්ද, යටගියාව දෙසට හෙළන පසු බැලුම්ද නොමැතිවීම මානසික හුදෙකලාවේ අත්‍යවශ්‍ය අංගයෙකි. යටගියාවට අයත් සියල්ල අතහැරයේ ('යං අතීතං තං පතීනං' - ථෙරනාම සු: 'යදතීතං පතීනං තං' - භද්දෙකරතන සු:) යටගියාව ලුහුබඳින්නේවත්, එහි ජීවත්වන්නේවත් නැත. මතු වට එන දේ හැර දැමූයේ ('යං අනාගතං තං පටිනිස්සට්ඨං' - ථෙර.සු.) මතු ව ගැන සැකමුසු පැතුම් කිසිත්

ඇතිකර නො ගනියි. (නපපටිකඬේ අනාගතං' - හදෙක සු.)
 අතීතය හා අනාගතය පිළිබඳ මේ සංකල්පය, අවකාශය හා
 කාලය දෘෂ්ටිකෝණ කරගත් විභ්වන මාර්ග දෙක එකිනෙකට
 වඩාත් ළං කරවයි. එනම්, කායික හුදෙකලාවේ ඉදිරිපස හා
 පසුපසත්, මානසික හුදෙකලාවේ යටතියාව හා මතු වත්,
 එකිනෙකට ළං කරවයි. එනමුත් මේ විකේෂ දෙකින් මිදීමට
 උත්තරීතර හුදෙකලාව නම් වූ පරම සුවය නොවේ. තුන්වැනි
 විකේෂකාරී අංගයක්ද ප්‍රභීණ කළ යුතුව ඇත. අරමුණු කළ
 හුදෙකලාව කායික හෝ වේවා, මානසික හෝ වේවා, එහි ලා
 ඇලුම් - බැලුම් නොමැත්තකු විය යුතුය. එබැවින් තමා සතු
 වස්තු හැටියට සැලකෙන ආමීස හෝ නිරාමීස හෝ දෙයෙහි
 දැඩි ඇල්මක් ඇතිකරගැනීම තුන්වැනි විකේෂයයි. වර්තමාන
 ආත්මභාව ප්‍රතිලාභයන් පිළිබඳ ව වූ ඡන්ද රාශය හොඳින් මැඩ
 පවත්වා ගත් කැන්කා (පව්වුපපනෙහසු ව අත්තභාව පටිලාභෙසු
 ඡන්දරාගො සුපපටිවිනීතො - ධෙර. සු.) වර්තමාන ව පැන
 නඟින ඒ ඒ ධර්මයන් අතිත්‍ය වශයෙන්, දුඃඛ වශයෙන්, අනාත්ම
 වශයෙන් විදර්ශනා ඥානයෙන් දකියි. ('පව්වුපපනෙහසු යො
 ධම්මං තත්ථ තත්ථ විපසාති' හදෙක සු.)

'හුදෙකලාව' යන සංකල්පය තුළ ගැබ්ව ඇතැයි පොදු ජනයා
 සලකන අර්ථාන්තරයන් සියල්ල ඉක්මවා යන උත්තරීතර අර්ථයක්
 ඉදිරිපත් කිරීමෙහි ලා 'ථෙරනාම' සූත්‍රයත් 'හදෙකරතන' සූත්‍රයත්
 මෙසේ එකඟ වේ. මෙයට සමාන්තරව යන සූත්‍ර ප්‍රදේශ පෙළෙහි
 අනෙක් තැන්වලද නැත්තේ නොවේ. මේ ඉන් කිහිපයකි.

- i. යො නාට්ටසාරී න පට්ටසාරී
 සබ්බං අට්ටගමා ඉමං පපතථං
 සො හික්ඛු ජහාහි මරපාරං
 උරගො ජණණමිට තට්ටං පුරාණං'

සු.හි, හා 8 (උරග සු)

'මතු සැරුම් නැති වූ, පසු හැරුම් නැති වූ
 මේ සියලු පපතථය ඉක්මවා යූ

ඒ මහණ එතෙර හා මෙතෙර අතහරී
උරග තෙම දිරු හැව හැර දමන සේ¹

ii. යසස පුරෙ ව පවජා ව
මණේධ ව නහරී තීඝ්ඛනං
අතීඝ්ඛනං අනාදානං
තමසං මුමී මුගමණං'

ධ.ප. (මාඝමණ වග්ග)

'ඉදිරියෙන් - පසුපසින්
මැදින් හෝ කිසිත් නැති
අයත් කිසිවකුත් නැති
කිසිත් ඇදගැනුම් නැති
මහුට මම බමුණුයැයි කියමි

iii. මුඝඤ පුරෙ මුඝඤ පට්ඨතො
මණේධ මුඝඤ භවසාස පාරගු
සබ්බන්ථ විමුත්තමානසො
න සුත ජාතීඡරං උපෙහිසි'

ධ.ප. (තණ්හා වග්ග)

පෙර-පසුව හැරැදමව
මැද ද අතහැරැදමව
භවයෙ එතෙරට මැ යව
හැම තැනින් විමුත් සිත
ඇති වැ යළි උපතකට
දිරුමකට පත් නොවෙව.¹

1. 'පුරෙ', 'පවජා' යන දෙපදයෙහි ගැබ්වන ශ්ලේෂාර්ථ ඇකැම්චිටක සිත්කාවදීන සුලු ගැඹුරකින් යුක්ත විය හැකි බව මේ භාෂාවට දම්පියා අවුච්ච ඉදිරිපත් කරන නිදාන කථාවෙන් පෙනේ. බුදුන් වහන්සේ මේ භාෂාවෙන් උග්ගසේන නටසුත්‍රයා අමකා වදාළේ ඔහු අහසේ කරණම් ගසා සැටරියන් උණ ගසක් මත සිටගෙන සිටියදීය. තිරලම් අහසේ ජීවිකයක් මරණයක් අතර අවදානම් ප්‍රශ්නයකට මුහුණ දෙමින් උණගස මත සම්බර ව සිටි ඔහුගේ සමාධිමත් සිත තුළට එකී භාෂාව විනිවිද යන්නට ඇත්තේ ප්‍රබල පුච්චාපර විරෝධයක් වශයෙනි. ඔහු එය අසා සිටිවන ම රහත්ඵම සුදුමයක් නොවේ.

'ථෙරනාම' සූත්‍රයක්, 'හද්දෙකරතත' සූත්‍රයක් එකිනෙක හා සැසැදීමේ දී ඒවා එක ම තේමාවක් ගත් සූත්‍ර දෙකක් බව පැහැදිලි වනු ඇත. එසේ වුවත් 'හද්දෙකරතත' යන 'සිත අවුල් කරවන සුලු' සමාස පදය නිරාකරණය කරගන්නේ කෙසේද? හුදෙකලාව පිළිබඳ සාකච්ඡාවේදී මෙම සමාසපදයෙහි ඉතා ම වැදගත් වචනය හැටියට අපට පෙනී ගියේ මැදින් ඇති 'එක' යන වචනයයි. 'එක' ('එක' හුදෙකලා, 'තනි') යන වචනයේ වර්තීය ස්වරූපය නිසා එහි වටිනාකම බොහෝවිට ලුහුඬුකොට තැකූ බව පෙනේ. 'හද්දෙකරතත' යන යෙදුමෙන් යම්කිසි ලොප් කළ වචනයක් ද අධ්‍යාහාර වෙතැයි සැලකීමට පෙළඹී ඇත්තේ එබැවිනි. ඇතැම් උගත්තු 'එක' යන වචනයේ ධ්වනිකාර්ථය මතු කරදීමේ අදහසින් 'රය' හෝ 'ඇලීම' යන අරුත් දෙන 'රත්ති' වැනි වචන ඇඳා ගැනීමට තැත් කළහ. එහෙත් 'එක' යන්න පෙළෙහි හුදෙකලා ජීවිතය හුවා දැක්වීමට විශේෂයෙන් යොදාගෙන ඇති සංකේතයක් බව පෙන්වාදිය හැකිය. මුනිවරයන්ගේ විවේකය පිළිබඳ පරමාදර්ශය ඒ තුළින් ගම්‍ය වන බැවින් මුනි ජීවිතය ප්‍රියකළවුන්හට එහි 'දැරුත්' බවක් නො පෙනිණි. 'එක' වචනයේ නිරස 'ඒකාකාර බවක්' ඔවුන්ට නොදැනුණු සේය. (ඉහත දැක්වූ 'ථෙරනාම' සූත්‍රයේ වර්ත සටහන බලන්න) බහුතරයාණන් සූත්‍රයේ මුල සිට අගට (සු.නි.ගා. 35-75) 'එකො වරෙ බහුතරියාණකපෙසා' ('කහවේණාගේ අහ මෙන් තනි ව හැසිරෙන්න') යන ධ්‍රැව පදය තුළින් 'එක' යන වචනය නාද - නිත්නාද වේ. මුනි සූත්‍රයේ ද මේ වචනය හුදෙකලා ව හැසිරීම සම්බන්ධයෙන් යෙදේ. 'එකං වරතතං මුනිමසාමතතං' (සු.නි.ගා. 213 - එකලා ව හැසිරෙන අප්‍රමාදී වූ මුනිවරයා) එසේ ම, ඒකච්ඡාචිය ථෙරගාථාවන්හි ද මෙය හයවරක් ම සඳහන් වේ. (ථෙර ගා. 537-546). දෙවැන්නකු නොමැති ව එකලා ව මැ වන මැද විසීම (එකාකියො අදුකියො ගා. 541) උන් වහන්සේගේ අභිලාෂය විය. එය බුදුන් වහන්සේ පසසා වදාළේ මේ ආකාරවෙනි.

'එකාසනං එකසෙය්‍යං - එකො චරමතඤ්ඤො
එකො දමයමතතානං - චතතො රමිතො සියා

"එකලා වූ හිඳිමින් - එකලා වූ හොච් මින්
එකලා වූ නොමැලි වූ යෙදෙ මින්
එකලා වූ දමනය කෙරෙ මින්
වන'තේ මෑ වසනේ යෑ සතො සින් "

'එක' යන වචනයෙහි අර්ථ නිගමනය පිළිබඳ 'ගැටළුව, විසඳාගත් බැවින්' ඒ වචනය ඊට පසුව එන 'රකත' යන්න හා සම්බන්ධ වන අයුරු දැන් අපි සාකච්ඡා කරමු. 'අහොරතත' යන සමාසපදය හා 'එකරතත' යන යෙදුම හා අතර මතුපිටින් පෙනෙන ලේඛමාත්‍ර සමානකමක් නිසා 'එකරතත' යන යෙදුමට අටුවා සම්ප්‍රදාය විසින් 'එක් රැයක්' යන අර්ථ විවරණය දෙන ලද බව ඤාණමොලි හිමිපාණෝ පෙන්වා දෙති. අයි.බී. හෝනර් මහත්මිය එවැනි අර්ථකථනයකට හේතුසාධක නැතිබව දැක්වීමට සෑහෙන පමණ කරුණු ඉදිරිපත් කර ඇත. අතුරු විවරණයක් වශයෙන් ඤාණමොලි හිමිපාණන් 'රත්ති' යන්න 'රක්ෂි' ධාතුවෙන් (ආශා කිරීම, ඇලුම් කිරීම) නිපන්නක් විය හැකි යයි සහේතුක ව මතක් කරදී තිබේ.² උන්වහන්සේ එම උපන්‍යාසයෙන් මතුකරගත හැකි අර්ථ සියල්ල එළිදැක්වීමට පසුබට වූයේ 'එක' යන වචනය පිළිබඳ ගැටළුවකට මුහුණ පෑ නිසා විය හැකිය. දැන් එම වචනයේ විශේෂ අර්ථය පැහැදිලි වී ඇති බැවින් උන්වහන්සේ මතුකර දුන් ඉහි වඩාත් පුළුල් අන්දමින් අර්ථාන්විත කරගැනීමට තැත් කරමු. 'හුදෙකලාවට ඇති ඇල්ම' (ඉහත සඳහන් ගාථාව බලන්න) ඤානාන්විත ව ව්‍යවහාර කරතොත්, 'කුසල් පක්ෂයට අයත්' ඇල්මක් ලෙස සලකන ලදැයි කිව යුතු වේ. උදාහරණ වශයෙන්, සුත්තනිපාතයේ නාළක

2. පාළියෙහි 'රත්ති' ශබ්දය මේ ධාතුවෙන් නිපන් නැතැයි (සසඳනන : සංස්කෘත : රකති) ඇති බවට නිදසුනක් නො පෙනෙනැයි උන්වහන්සේ සඳහන් කරතත්, මහා කච්චාන සහ ලොමසකංභිය හද්දෙකරතත සූත්‍රයෙහි දක්නට ලැබෙන හද්දෙකරතතියො ගාථා' යන යෙදුම ඒ අවශ්‍ය ව ඇති නිදසුන හැටියට සැලකිය හැකිය.

සසඳනන : 'න විරාගරතො' (විරාගයේ නොඇලුණු)

සුත්‍රයේ එවැනි 'ඇල්මකට' එකහෙළා ම අවසර දුන් තැනක් දැක්විය හැකිය.

එකාසනසාස සිසෙබ්ඵ - සමනොපාසනසාස ඵ
එකතතං මොනමකබාතං - එකො ටෙ අභිරමිසාසි
අඵ භාසිසි දසදිසා....

සු.නි.ගා. 721

'මහණ ජීවිතයට සර්ලන හිඳීම වන එකලා ව හිඳීම පුහුණු කරව. එකත්වය (එනම්, හුදකලා බව) මුනිවුතය යයි කියන ලදී. ඉදින් ඔබ එකලා වූ මෑ වෙසෙසින් තුටුවන්නෙහි නම්, ඔබ දස දෙස ම බබුළුවන්නෙහි ය.'

එසේම, සාරිපුත්ත සුත්‍රයේදී (සු.නි.) 'රති' යන වචනය (සකුට, ඇල්ම, කාමය) ඉහත කී සුවිශේෂ අර්ථයෙන් බුදුන් වහන්සේගේ විචේකකාමීත්වය සහ නොක්බම්මාභිරතිය සම්බන්ධයෙන් යොදා ඇත.

'සබ්බං තමං ඵිනොදෙතවා - එතොට රතිමජ්ඣගා'

සු.නි.ගා. 956

මේ සෑම සාධකයකින් ම පැහැදිලි වන්නේ 'හදෙක රතෙතා' යන පදයෙහි ඇති 'එකරතෙතා' යන යෙදුම තේරුම් කළ යුත්තේ 'හුදෙකලාවෙහි ඇලුණු තැනැත්තා' යනුවෙන් බවය. වෙනත් වචනවලින් කිවහොත්, 'විචේකකාමී', 'විචේකරත' පුද්ගලයා එයින් අදහස් කැරෙයි. දැන් අපට ඉතිරි ව ඇත්තේ 'හඬු' (සුභ, යහපත්, උතුම්) යන විශේෂණ පදය යි. ථෙරනාම සුත්‍රය විග්‍රහ කිරීමේදී සඳහන් කරන්නට යෙදුණු පරිදි, බුදුන් වහන්සේ අනුදැන වදාළ හුදෙකලාව හුදෙක් කායික හුදෙකලාවට ම සීමා වූ පටු සංකල්පයක් නොවේ. ඉහත කී සුත්‍රයේදී බුදුන් වහන්සේ ඒ තේරුන් වහන්සේ ගේ දිනවරියාව ගැන පළකළ වචන තුළ ඒකාන්ත පැසැසුමක් හෝ ඒකාන්ත දොස් දැක්මක් හෝ නුඹු බවක්, හුදෙකලා වාසය සකලාංග වශයෙන් පරිපූර්ණ වන

අයුරු පෙන්වාදීමට එය ම අවස්ථාව කරගත් බවත් මතකයට නඟා ගනු වටී. මෙහිලා අපට සැසඳීම සඳහා ඉදිරිපත් කළ හැකි තවත් සුත්‍රයක් නම්, 'එකවිහාරී' සහ 'සද්ධනියවිහාරී' යන දෙපදය විග්‍රහ කරමින් බුදුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද මීගජාල සුත්‍රයයි.

(සං.නි. 4-80, 82, බු.ජ.නි)

"මීගජාල, ඉෂ්ට වූ, කාන්ත වූ මනාප වූ, ප්‍රිය ස්වරූපී වූ, කාමයන් හා සම්බන්ධ, ඇලුම් කරවන සුලු ඇසින් දක යුතු රූපයෝ ඇත්තාහ. ඉදින් මහණෙක් ඒවා පිළිබඳව වෙසෙසින් කුටුච්චේද (අභිනන්දන), වෙසෙසින් කියාපායිද (අභිවදන) දැඩිසේ පැටලී සිටී ද (අජේධාසාය තිට්ඨති), එසේ වෙසෙසින් කුටුචන, වෙසෙසින් කියාපාන, දැඩිව පැටලී සිටින ඔහුට සතුටක් (නන්දී) උපදී. සතුට ඇති කල්හි ඔහු රාග සහිත වේ. රාග සහිත වූ කල්හි බැඳීමක් ඇති වේ. සතුට නමැති බැඳීමෙන් බැඳුණු මහණ 'දෙවැන්නකු සමග වෙසෙන්නෙකු' යි (සද්ධනියවිහාරී) කියනු ලැබේ.

අනෙකුත් ඉන්ද්‍රියාරම්මණයන් පිළිබඳව ද මෙ වැනිම ප්‍රකාශයක් කිරීමෙන් පසුව බුදුන් වහන්සේ එකී දෙසුම කුළුගන්වා ලත්තේ මෙසේය:

"මීගජාල, මෙසේ වෙසෙන මහණ තෙමේ, ඉදින් වනයෙහි ගබ්ඳ අඩු, සෝභා අඩු, ජනයාගෙන් හිස් වූ, මිනිස් පියසින් ඇත්වූ, භාවනාත්‍රයෝගයට සුදුසු වූ, ප්‍රාන්ත සෙනසුන් ඇසුරු කරන්නේ වී නමුදු 'දෙවැන්නකු සමග වෙසෙන්නෙකු' යි කියනු ලැබේ. ඒ කවර හෙයින්ද යත්: තණ්හාව ඔහුගේ දෙවැන්නාය. එය ඔහු තුළ අප්‍රතිනය. එහෙයින් දෙවැන්නකු සමග වෙසෙන්නෙකු යි කියනු ලැබේ."

'හුදෙකලාව වෙසෙන්නා' (එකවිහාරී) ඉන්පසුව හඳුන්වා දී ඇත්තේ සවැදැරුම් ඉන්ද්‍රියාරම්මණයන් පිළිබඳව වෙසෙසින්

කුටුම්භයක්, කියාපෑමක්, පැටලී සිටීමක් නොමැති බැවින් සතුට නැති බැවින්ම නො බැලුණා වූ මහණකු හැටියටය. මේ දේශනා කොටස කුච්ඡන්වමින් බුදුන් වහන්සේ කරන ප්‍රකාශය, නාගික සුත්‍රාවසානයේදී කරන ලද ප්‍රකාශය තරම් ම වේගවත්ය. ඒ ප්‍රකාශ දෙක අතර බැලූ බැල්මට පෙනෙන පරස්පර විරෝධය හුදෙක් මතුපිටට පමණක් සීමා වුවක් බව එකී එකී සන්දර්භය තුළම තබා ඒවා විමසන්නකුට පැහැදිලි වනු ඇත.

"මිහජාල, මෙසේ වෙසෙන මහණ තෙමේ ඉදින් හික්ෂු - හික්ෂුණී, උපාසක - උපාසිකා, රාජ - රාජ මහාමාත්‍ය, කීර්ථක - කීර්ථක ශ්‍රාවකාදීන් හා ආකීර්ණ ව ශ්‍රාමාන්තයෙහි වෙසෙන්නේ වී නමුදු, 'හුදෙකලාව වෙසෙන්නෙකු'යි (එකවිහාරී) කියනු ලැබේ. ඒ කවර හෙයින් ද යත් : කණ්හාව ඔහුගේ දෙවැන්නා ය. එය ඔහු තුළ ප්‍රතීණ ය. එහෙයින් හුදෙකලාව වෙසෙන්නෙකු යි කියනු ලැබේ."

'ථෙරනාම', 'මිහජාල' යන සූත්‍ර දෙකින් හුවා දැක්වෙන උත්තරීතර හුදෙකලාවේ පරමාදර්ශය හඳුනාගන්නා සූත්‍රයෙහි ද කේමාව වේ. ඒවායේ එන උද්දේසයක් විභවිගයක් 'හද්දේකරත්තයා' පිළිබඳවමය. දැන් අපට මේ හද්දේකරත්තයා' 'උත්තරීතර වූ (යහපත් වූ) හුදෙකලාවෙහි ඇලුණු තැනක්කා' හැටියට හඳුනාගත හැකිය. හුදු කායික හුදෙකලාවක්, නිරාමිසමය හුදෙකලා පරමාදර්ශයක් අතර බුදුන් වහන්සේ දක්වා වදාළ වෙනස, 'හදු' යන උපපදය යොදා ගැනීමට තරම් සාධාරණ හේතුවක් ලෙස පෙන්වා දියහැකිය. ඇත්ත වශයෙන්ම, උද්දේසයෙහි අවසාන

3 සසඳන්න

- i. හදො පුරිසාජානියො, 'යහපත් ආජානීය පුරුෂයා, අං.නි. 5-440
- ii. 'හදු මුඛො' - සොඳුරු (වාසනාවන්ත) මුහුණක් ඇත්තා' සං.නි. 1-40
- iii. 'හදුනො වතා' යං හික්ඛු - මේ මහණ තෙම යහපත් කෙනෙකි,
සං, නි, කස්සප, සං:
- iv. සාවක යුගං අගගං හදුයුගං, දී.නි මහාපදාන සු.

ගාථාවට අනුව මේ උපපදය බුදුන් වහන්සේ විසින් ම එකතු කරන ලද්දක් බව හෙළි වේ.

'එවං චිහාරිං ආතාපිං - අහොරතනං අතනදිනං
තං ටෙ භද්දෙකරතොති - සනො ආචිකංගෙ මුනි'

....දිව රෑ නොමැළි වූ මෙලෙසින
කෙලෙසුන් තවමින් මූ වෙසෙන
මහණ හුදෙකලාවේ පරම
ඇලුණැයි පවසයි මුනි තෙම,

භද්දෙකරතන සූත්‍රයේ වැදගත්කම එහි මාතෘකාවේ ඇති විශේෂත්වයට පමණක් සීමා වූවක් නොවේ. එහි උද්දෙසයක්, විභංගයක් - ඒවායේ සංක්ෂිප්ත භාවය කෙසේ වෙතත් - ධර්මයෙහි විශිෂ්ට වූ ගම්භීරාචාර්ය ඉදිරිපත් කිරීමෙහි සමත් බව කිවයුතුය. උදාහරණයක් වශයෙන් කිවහොත්, උද්දෙසයෙහි එන 'අසංඝීරං අසංකුප්පං' යන දුරවබෝධ පද යුගලය එයට ම ආවේණික වූ වැදගත්කමකින් යුක්තය. එහෙත් මේ කරුණු පසුව දක්වන විස්තරාමත්මක සටහන්වල සාකච්ඡා කැරෙහු ඇත. මක් නිසාද යත්, සූත්‍රයේ ආලෝක ධාරාව කුමක්ම ඒවායේ අර්ථය වඩාත් මැනවින් උද්දීපනය වන බැවිනි.

1 හඳෙකරනහ සූත්‍රය

(උත්තරීතර හුදෙකලාවෙහි ඇලුණු කැනැන්කා පිළිබඳ දේශනාව)

මා විසින් මෙසේ අසන ලදී. එක් සමයෙක්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් තුවර ජේතවන නම් වූ අනේපිටු සිටුහුගේ ආරාමයෙහි වැඩ වසන සේක. එහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'මහණෙනි'යි හික්ෂුන් ඇමැතුසේක. 'පින්වතුන් වහන්සැ' යි ඒ හික්ෂුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිවදන් දුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළ සේක:

'මහණෙනි, තුඹලාට උත්තරීතර හුදෙකලාවෙහි ඇලුණු කැනැන්කා පිළිබඳ මාතෘකාව ද විස්තර විභාගයද දෙසමි. එය අසව, මැනවින් මෙනෙහි කරව, කියමි'

"එසේය, වහන්සැ" යි ඒ හික්ෂුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිවදන් දුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:

හිය කල ලුහුබැඳ	නොයන්න
මතු කල නො පකා	සිටින්න
හිය දේ හිය සේ මැ	ගන්න
මතුව නොපත් සේ	දකින්න

එළැඹුණ දේ දැන් එන	එන
විදසුන් තුවණට	දමමින
නොසැලෙන නොකිසෙන	විදසුන
නැණැකියෙ වඩනේ	මෙලෙසින

කල යුතු කිස කරව	අද ම
මරණය විය හැකි නො	හෙට ම
නැහැ නොවැ කල හැකි	හිවිසුම
මහසෙන් ඇති මරු සහ	එම

දිව රෑ නොමැළි වැ	මෙලෙසින්
කෙලෙසුන් තවමත් මැ	වෙසෙන
මහණ හුදෙකලාවේ	පරම
ඇලුණැ යි පවසයි මුනි	තෙම

"කෙසේ ද මහණෙනි, ගිය කල ලුහුබඳින්නේ? අතීතයෙහි මෙබඳු රූපයක් ඇතිව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇති කර ගනියි. අතීතයෙහි මෙබඳු වේදනාවක් ඇති ව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇතිකර ගනියි. අතීතයෙහි මෙබඳු සංඥාවක් ඇතිව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇති කර ගනියි. අතීතයෙහි මෙබඳු සංස්කාර ඇතිව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇති කර ගනියි. අතීතයෙහි මෙබඳු විඥානයක් ඇතිව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇතිකර ගනියි. මෙසේය, මහණෙනි, ගිය කල ලුහුබඳින්නේ.

"කෙසේ ද මහණෙනි, ගිය කල ලුහු නොබඳින්නේ? අතීතයෙහි මෙබඳු රූපයක් ඇති ව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇතිකර නො ගනියි. අතීතයෙහි මෙබඳු වේදනාවක් ඇති ව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇති කර නො ගනියි. අතීතයෙහි මෙබඳු සංඥාවක් ඇතිව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇති කර නො ගනියි. අතීතයෙහි මෙබඳු සංස්කාර ඇති ව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇති කර නොගනියි. අතීතයෙහි මෙබඳු විඥානයක් ඇතිව සිටියෙමි යි එහි සතුටක් ඇති කර නොගනියි. මෙසේය, මහණෙනි, ගියකල ලුහුනොබඳින්නේ.

"කෙසේ ද, මහණෙනි, මතුකල පතන්නේ? අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු රූපයක් ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇති කර ගනියි. අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු වේදනාවක් ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇතිකර ගනියි. අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු සංඥාවක් ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇතිකර ගනියි. අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු සංස්කාර ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇති කර ගනියි. අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු විඥානයක් ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇතිකර ගනියි. මෙසේය, මහණෙනි, මතුකල පතන්නේ.

"කෙසේ ද, මහණෙනි, මතුකල නොපතන්නේ? අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු රූපයක් ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇති කර නොගනියි. අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු වේදනාවක් ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇති කර නො ගනියි. අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු සංඥාවක් ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇති කර නො ගනියි. අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු සංස්කාර ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇති කර නොගනියි. අනාගත කාලයෙහි මෙබඳු විඥානයක් ඇත්තෙක් වෙමිවයි එහි සතුටක් ඇති කර නො ගනියි. මෙසේය, මහණෙනි, මතුකල නොපතන්නේ.

"කෙසේ ද, මහණෙනි, එළැඹුණු දේ වෙතට අදිනු ලබන්නේ? මහණෙනි, මෙහි අශ්‍රැතවත් පෘථග්ඡන තෙමේ ආර්යයන් නොදක්නේ, ආර්යධම්මයෙහි අදක්‍ෂ වූයේ, ආර්ය ධම්මයෙහි අවිනීත වූයේ, සත්පුරුෂයන් නොදක්නේ, සත්පුරුෂ ධම්මයෙහි අදක්‍ෂ වූයේ, සත්පුරුෂ ධම්මයෙහි අවිනීත වූයේ රූපය ආත්මයක් ලෙසින් දකියි, රූපය ඇත්තක් ලෙසින් හෝ ආත්මයක් දකියි, ආත්මයක රූපය ඇති ලෙසින් හෝ දකියි. රූපය කුල ආත්මයක් ඇති ලෙසින් හෝ දකියි. වේදනාව ආත්මයක් ලෙසින් දකියි. වේදනාව ඇත්තක් ලෙසින් හෝ ආත්මයක් දකියි. ආත්මයක වේදනාව ඇති ලෙසින් හෝ දකියි. වේදනාව කුල ආත්මයක් ඇති ලෙසින් හෝ දකියි. සංඥාව ආත්මයක් ලෙසින් දකියි. සංඥාව ඇත්තක් ලෙසින් හෝ ආත්මයක් දකියි. ආත්මයක සංඥාව ඇති ලෙසින් හෝ දකියි. සංඥාව කුල ආත්මයක් ඇති ලෙසින් හෝ දකියි. සංස්කාර ආත්මයක් ලෙසින් දකියි, සංස්කාර ඇත්තක් ලෙසින් හෝ ආත්මයක් දකියි, ආත්මයක සංස්කාර ඇති ලෙසින් හෝ දකියි. සංස්කාර කුල ආත්මයක් ඇති ලෙසින් හෝ දකියි. විඥානය ආත්මයක් ලෙසින් දකියි, විඥානය ඇත්තක් ලෙසින් හෝ ආත්මයක් දකියි, ආත්මයක විඥානය ඇති ලෙසින් හෝ දකියි, විඥානය කුල ආත්මයක් ඇති ලෙසින් හෝ දකියි, මෙසේය, මහණෙනි, එළැඹුණු දේ වෙතට අදිනු ලබන්නේ.

"කෙසේද, මහණෙනි, එළඹුණු දේ වෙතට නො අදිනු ලබන්නේ? මහණෙනි මෙහි ශූන්‍යවත් ආර්යශ්‍රාවකයා ආර්යයන් දක්නාසුලු වූයේ, ආර්යධම්මයෙහි දක්ෂ වූයේ, ආර්යධම්මයෙහි සුවිනීත වූයේ, සත්පුරුෂයන් දක්නාසුලු වූයේ, සත්පුරුෂ ධම්මයෙහි දක්ෂ වූයේ, සත් පුරුෂ ධම්මයෙහි සුවිනීත වූයේ, රූපය ආත්මයක් ලෙසින් නො දකියි. රූපය ඇත්තක් ලෙසින් හෝ ආත්මයක් නො දකියි. ආත්මයක රූපය ඇති ලෙසින් හෝ නො දකියි. රූපය තුළ ආත්මයක් ඇති ලෙසින් හෝ නො දකියි. වේදනාව සංඥාව සංස්කාර විඥානය ආත්මයක් ලෙසින් නො දකියි. ආත්මයක විඥානය ඇති ලෙසින් හෝ නො දකියි, විඥානය තුළ ආත්මයක් ඇති ලෙසින් හෝ නොදකියි, මෙසේය, මහණෙනි, එළඹුණු දේ වෙතට නො අදිනු ලබන්නේ.

"ශීයකල ලුහුබැඳ නොයන්න - මතුකල නොපතා සිටින්න
 ගිය දේ ගිය සේ මැ ගන්න - මතුව නොපත් සේ දකින්න"

මහණ හුදකලාවේ පරම - ඇලුනැයි පවසයි මුනිකෙම"

"මහණෙනි. නුඹලාට උත්තරීතර හුදෙකලාවෙහි ඇලුණු තැනැත්තා පිළිබඳ මාතෘකාව ද විස්තර විභාගය ද දෙසමිසි යමක් කියන ලද ද. මෙය ඒ සඳහා කියන ලදී.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය වදාළ සේක. සතුටු සිත් ඇති ඒ භික්ෂුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ භාෂිතය සතුටින් පිළිගත්හ.

2 මහාතව්‍යාන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සූත්‍රයෙන් උඩ්‍යන කොටසක්

(මහා තව්‍යාන ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් 'උද්දේසයට'
දෙන ලද 'විභංගයකි')

'.....ඇවැත්නි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් උද්දේසයක් සැකෙවින් උදෙසා විස්තර වශයෙන් අර්ථය විභාග නො කොට හුනස්නෙන් නැඟී විහාරයට පිවිසි සේක් ද:

"භිය කල ලුහුබැඳ නොයන්න - මතුකල නොපතා සිටින්න

.....
මහණ හුදෙකලාවෙ පරම - ඇලුනැයි පවසයි මුනිකෙම"

"ඇවැත්නි, මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් සැකෙවින් උදෙසන ලද, විස්තර වශයෙන් අර්ථය විභාග නොකරන ලද මේ උද්දේසයෙහි අර්ථය මෙසේ විස්තර වශයෙන් දැනගනිමි.

"කෙසේ ද, ඇවැත්නි, භියකල (අතීතය) ලුහුබදින්නේ? අතීත කාලයෙහි මෙසේ මාගේ ඇස විය, මෙසේ රූපයෝ වූහයි එහි විඤානය ඡන්දරාග වශයෙන් බැඳුණේ වෙයි. විඤානයාගේ ඡන්දරාග වශයෙන් බැඳීම නිසා එහි වෙසෙසින් සතුටුවෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටුවන්නේ භියකල ලුහුබදියි. අතීත කාලයෙහි මෙසේ මාගේ කණ විය, මෙසේ ශබ්දයෝ වූහයි..... "මෙසේ මාගේ නාසය විය, මෙසේ ගන්ධයෝ වූහයි... මෙසේ මාගේ දිව විය, මෙසේ රසයෝ වූහයි..... මෙසේ මාගේ කය විය, මෙසේ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ වූහයි.... මෙසේ මාගේ මනස විය, මෙසේ ධර්මයෝ වූහයි, එහි විඤානය ඡන්දරාග වශයෙන් බැඳුණේ වෙයි. විඤානයාගේ ඡන්දරාග වශයෙන් බැඳීම නිසා එහි වෙසෙසින් සතුටුවෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටුවන්නේ භියකල ලුහුබදියි.

"කෙසේ ද, ඇවැත්ති, ගියකල නොලුහුබදින්තේ? අතීතකාලයෙහි මෙසේ මාගේ ඇස විය, මෙසේ රූපයෝ වූහයි. එහි විඥානය ජන්දරාග වශයෙන් බැලුණේ නො වෙයි. විඥානයාගේ ජන්දරාග වශයෙන් නොබැඳීම නිසා එහි වෙසෙසින් සතුටු නො වෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටු නොවන්නේ ගියකල නොලුහුබදියි. අතීත කාලයෙහි මෙසේ මාගේ කණ විය. මෙසේ ශබ්දයෝ වූහයි..... නාසය.... ගන්ධයෝ....දිව.....රසයෝ..... කය..... ස්ප්‍රෂටව්‍යයෝ..... මෙසේ මාගේ මනස විය, මෙසේ ධර්මයෝ වූහයි, එහි විඥානය ජන්දරාග වශයෙන් නොබැඳීම නිසා එහි වෙසෙසින් සතුටු නො වෙයි. වෙසෙසින් සතුටු නොවන්නේ ගිය කල නොලුහුබදියි.

"කෙසේ ද, ඇවැත්ති, මතුකල පතන්නේ? අනාගත කාලයෙහි මෙසේ මාගේ ඇස වන්නේ ය, මෙසේ රූපයෝ වන්නාහයි නොලත් දෙය ලැබීම පිණිස සිත පිහිටුවාලයි: සිත පිහිටුවාලීම නිසා එහි වෙසෙසින් සතුටුවෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටුවන්නේ මතුකල පතයි: අනාගත කාලයෙහි මෙසේ මාගේ කණ වන්නේ ය, මෙසේ ශබ්දයෝ වන්නාහයි නාසය ගන්ධයෝ..... දිව..... රසයෝ කය ස්ප්‍රෂටව්‍යයෝ..... මෙසේ මාගේ මනස වන්නේ ය, මෙසේ ධර්මයෝ වන්නාහයි නොලත් දෙය ලැබීම පිණිස සිත පිහිටුවාලයි. සිත පිහිටුවාලීම නිසා එහි වෙසෙසින් සතුටු වෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටු වන්නේ මතු කල පතයි. මෙසේ ය, ඇවැත්ති, මතුකල පතන්නේ,

'කෙසේ ද, ඇවැත්ති මතු කල නොපතන්නේ? අනාගත කාලයෙහි මෙසේ මාගේ ඇස වන්නේ ය, මෙසේ රූපයෝ වන්නාහයි නොලත් දෙය ලැබීම පිණිස සිත නො පිහිටුවයි: සිත නොපිහිටුවීම නිසා එහි වෙසෙසින් සතුටු නො වෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටු නො වන්නේ මතුකල නො පතයි. අනාගත කාලයෙහි මෙසේ මාගේ කණ..... ශබ්දයෝ..... නාසය.....ගන්ධයෝ.....දිව.....රසයෝ

.....කය.....ස්ප්‍රහට්‍යයෝ..... මෙසේ මාගේ මනස වන්නේය, මෙසේ ධර්මයෝ වන්නාහයි නොලත් දෙය ලැබීම පිණිස සිත නො පිහිටුවයි. සිත නොපිහිටුවීම නිසා එහි වෙසෙසින් සතුටු නො වෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටු නොවන්නේ මතුකල නො පතයි. මෙසේ ය, ඇවැත්නි, මතුකල නොපතන්නේ"

"කෙසේ ද ඇවැත්නි, එළැඹුණු දේ වෙතට අදිනු ලබන්නේ? ඇවැත්නි, යම් ඇසක් වේ ද, යම් රූපයෝ වෙත් ද, මේදෙක ම එළැඹුණු (වර්තමාන) දේය. මේ දෙක එළැඹුණු කල්හි විඥානය ඡන්දරාගයෙන් බැඳුණේ වේ ද, විඥානය ඡන්දරාගයෙන් බැඳුණෙන් එහි වෙසෙසින් සතුටුවෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටුවන්නේ එළැඹුණු දේ වෙතට අදිනු ලබයි. ඇවැත්නි, යම් කනක් හා ශබ්ද ඇද්ද, ඇවැත්නි, යම් නැහැයක් හා ගඳ සුවඳ ඇද්ද ඇවැත්නි, යම් දිවක් හා රස ඇද්ද..... ඇවැත්නි, යම් කයක් හා ස්පර්ශ කළ හැකි දෑ ඇද්ද..... ඇවැත්නි, යම් මනසක් හා ධර්මාත්මණ ඇද්ද, මේ දෙකම එළැඹුණු දේය. මේ දෙක එළැඹුණු කල්හි විඥානය ඡන්දරාගයෙන් බැඳුණේ වේද, විඥානය ඡන්දරාගයෙන් බැඳුණෙන් එහි වෙසෙසින් සතුටුවෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටු වන්නේ එළැඹුණු දේ වෙතට අදිනු ලබයි. මෙසේ ය, ඇවැත්නි, එළැඹුණු දේ වෙතට අදිනු ලබන්නේ.

"කෙසේ ද ඇවැත්නි, එළැඹුණු දේ වෙතට නො අදිනු ලබන්නේ? ඇවැත්නි, යම් ඇසක් වේ ද, යම් රූපයෝ වෙත් ද, මේ දෙක ම එළැඹුණු දේ ය, මේ දෙක එළැඹුණු කල්හි විඥානය ඡන්දරාගයෙන් නො බැඳුණේ වේ ද, විඥානය ඡන්දරාගයෙන් නොබැඳුණෙන් එහි වෙසෙසින් සතුටු නොවෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටු නොවන්නේ එළැඹුණු දේ වෙතට නො අදිනු ලබයි. ඇවැත්නි, යම් කණක් හා ශබ්ද ඇද්ද..... ඇවැත්නි, යම් නැහැයක් හා ගඳ සුවඳ ඇද්ද..... ඇවැත්නි, යම් දිවක් හා රස ඇද්ද..... ඇවැත්නි, යම් කයක් හා ස්පර්ශකළ හැකි දෑ ඇද්ද..... ඇවැත්නි, යම් මනසක් හා ධර්මාත්මණ ඇද්ද, මේ දෙකම එළැඹුණු දේ ය, මේ දෙක එළැඹුණු කල්හි විඥානය ඡන්දරාගයෙන් නො බැඳුණෙන්

එහි වෙසෙසින් සතුටු නො වෙයි. එහි වෙසෙසින් සතුටු නොවන්නේ එළැඹුණු දේ වෙතට නො අදිනු ලබයි. මෙසේය, ඇවැත්නි, එළැඹුණු දේ වෙතට නොඅදිනු ලබන්නේ.

"ඇවැත්නි අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් උද්දේශයක් සැකෙවින් උදෙසා විස්තර වශයෙන් අර්ථය විභාග නො කොට විභාරයට පිවිසිසේක් ද:

"ගියකල උහුබැඳ නොයන්න.....

මහණ හුදෙකලාවේ පරම - ඇලුනැයි පවසයි මුනිකෙම"

"ඇවැත්නි, මම, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් සැකෙවින් උදෙසන ලද, විස්තර වශයෙන් විභාග නොකරන ලද මේ උද්දේසයෙහි අර්ථය මෙසේ විස්තර වශයෙන් දැනගනිමි".⁴

4. දොළොස් ආයතන ධර්මයන් ඇසුරින් කැරුණු මේ විස්තර විභාගය අනතුරුව මුදුන් වහන්සේ විසින් ද පැසසුම් සහිත ව සම්මත කරන ලද්දේ එය කමන් වහන්සේ පෘථිවිකන්ධය ඇසුරින් ඉදිරිපත් කළ විචරණයට පටහැරී නොවන නිසා ය.

3. සටහන්

1. අතීතං තාපධාගමෙයා : 'අතීතය අතහරින්නැ'යි බුදුන් වහන්සේ තිකර ම දෙන අවවාදයෙහි නියම අදහස මේ පාඨය තුළින් අපට මතු කර ගත හැකි ය. යමකුට බන්ධනයක් වන්නේ යටහියාව සිහිකිරීම් මාත්‍රය ම නො ව, ඒ පිළිබඳ ව ඇති සතුට (තෘප්ති) සහ ආශා ස්වරූපී ඇල්ම (භ්‍යදරාග) බව උද්දේසයෙන් මනා ව පැහැදිලි වේ.⁵ අත්හළ යුතුව ඇත්තේ, යටහියාව ලුහුබැඳීමට, පණගැන්වීමට, යළි ගෙවීමට, රස විඳීමට නැඹුරු වන සුලු ආකල්පයයි. සිහිවිලි පිළිබඳ ව පවා නොඇල්මක් අවශ්‍ය වනුයේ ඒ නිසා ය.⁶ මානසික වශයෙන් මිනිසා හසු වී ඇති බන්ධනයට වගකිව යුත්තේ ස්මරණය යනු ඇතැම් දාර්ශනිකයන් තුළ - විශේෂයෙන් ම ක්‍රිෂ්ණමූර්ති⁷ තුළ - පවතින මතයෙකි. 'අතීතයට මළ කෙනකු වීමට' දරන ප්‍රයත්නයේදී ඔහු ස්මරණය මුළු ජීවිත නාට්‍යයේ ම 'දුෂ්ට චරිතය' මෙන් සැලකූ බව පෙනේ. සිහියෙහි ආවශ්‍යකත්වය අවධාරණය කරන අතර ම ඔහු මතකය මකා දැමීමට උපදෙස් දෙයි. මෙය බෞද්ධ ආකල්පයට පටහැනි වන්නේ 'සති' යන්න 'එළැඹී සිහිය' මෙන් ම 'ස්මරණය' ('මතකය') හඟවන වචනයක්ද බැවිනි.⁸ පෙළෙහි

5. '..... න මනො ධම්මානං සංයෝජනං, න ධම්මා මනසස සංයෝජනං, යන්ච තත්ථ තදුභයං පටිච්ච උපපජ්ජති ඡන්ද රාගො තං තත්ථ සංයෝජනං' - (සං. නි. 4-322 බු.ජ.භි) 'මනස ධම්මාරම්මණයනට සංයෝජනයක් නොවේ. ධම්මාරම්මණ මනසට සංයෝජනයක් නොවේ. එහිලා ඒ දෙක නිසා යම් ඡන්ද රාගයක් උපදී ද, එය එහි සංයෝජනයයි.' සංඥාපනයෙහි මිගජාල සුත්‍රයෙන් උපුටා දැක්වූ කොටස ද බලන්න.

සසඳන්න:

6 වික්‍රමාදානෙ වික්‍රමාකමතං හවිසසති' - බාහිය සු. උදාන පාළි: දැනගත් දෙයෙහි දැනගත් බව පමණක්ම වන්නේ ය.
 7. Talks by Krisnamurthy in Europe - 1965 (Authentic Report) p. 95
 8. 'සති' - මෙය සාමාන්‍යයෙන් 'සිහිය' යනුවෙන් පරිවර්තනය කෙරෙන්නේ ඇදුණු පදයක් මෙන් ඒ සමග යෙදෙන 'සම්පජ්ජන්' ('මනා නුවණ') යන්නෙහි අර්ථව්‍යායා ද වට අයත් වේ.

'සතින්ද්‍රිය' හඳුන්වා දී ඇත්තේ මෙසේය. 'කතමසච්චි භික්ඛවෙ
 සතින්ද්‍රියං? ඉධ භික්ඛවෙ අරියසාවකො සතිමා හොති පරමෙන
 සතිනෙපකෙකන සමනනාගතො චිරකතමපි, චිරභාසිතමපි සරිකා
 අනුසාරතා' - (සං. නි. 5-1-354 බු.ප.ත්‍රි.) : 'මහණෙනි, සතින්ද්‍රිය
 කවරේද? මෙහි ආර්ය ශ්‍රාවකයා සිහි ඇතියේ, උතුම් බලවත්
 සිහියෙන් යුතු වූයේ, ඉතා පෙර කරන ලද්ද කියන ලද්ද පවා
 සිහිකරනුයේ, පුන පුනා සිහිකරනුයේ වෙයි'. 'එළැඹී සිහිය' හා
 'මතකය' අතර අවශ්‍යයෙන්ම පවත්නා සම්බන්ධතාව තේරුම්
 ගත හැක්කකි. එකක තියුණුවන නිකුත්වීම අනෙකෙහි
 පැහැදිලිබවට මහපාදන හෙයිනි. සංකීර්ණ වූ මනෝමය ක්‍රියාවලිය
 තුළ ස්මරණයට හිමි කරන නොතකා හැරීමෙන් ඇතැම්විට සිහිය
 විකෘති වූ තත්ත්වයක් පවා උද්ගත විය හැකිය. එබැවින් ආර්ය
 ශ්‍රාවකයා එළැඹී සිහිය පුරුදු කිරීමෙහි නියැලුණු පමණින්,
 තමා කළ - කී - දෑ, නොකළ - නොකී බවක් හෝ, අමතක
 වූ බවක් හෝ, න්‍යාය විරෝධී ලෙස ප්‍රකාශ නො කරයි. එපමණක්ද
 නොව, තභංචියකින් තොර ව ම ස්මරණ ශක්තිය දියුණු කරගෙන
 ගොස් තමා පෙර විසූ කඳපිළිවෙළ, කුදු මහත් විස්තර සහිතව
 මතකයට නඟා ගැනීමට පවා ආර්ය ශ්‍රාවකයාට ඉඩ තිබේ.
 (.....සාකාරං සඋඥෙසං පුබ්බෙතිවාසං අනුසාරති - සාමන්තපාරකා
 සු.දී.නි.). එළැඹී සිහිය පුරුදු කිරීම පිළිබඳ ඔහුගේ අප්‍රමාද
 ප්‍රතිපදාවෙහි ඉලක්කය නම් මැළුම් සහියේ විතකකසණ්ඨාන සූත්‍රයේ
 අවසාන වාක්‍ය කීපයෙන් ප්‍රකාශ කරන්නේ, විතර්ක පර්යාය
 පඨයන්හි වගී භාවයයි. "අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු වසී
 විතකකපර්යායපථෙසු, යං විතකකං ආකඤ්චියාති, තං විතකකං
 විතකකෙකසසති යං විතකකං නාකඤ්චියාති, න තං විතකකං
 විතකකෙකසසති අවෙඡ්චථී තණ්හං වාචකතයි සංයෝජනං, සමමා
 මානාහිසමයා අනතමකාසි දුක්ඛස්සා' ති" "මහණෙනි, මේ මහණ
 තෙමේ විතර්ක සැරිසරන මාර්ගයන්හි පුරුදු කරන ලද වගී
 භාවය ඇත්තේ යයි ද, යම් විතර්කයක් කැමැති වන්නේ නම් ඒ
 විතර්කය විතර්ක කරන්නේ යයිද යම් විතර්කයක් නොකැමැති
 වන්නේ නම් ඒ විතර්කය විතර්ක නොකරන්නේ යයිද තෘෂ්ණාව
 සිත්දේ යයිද, සංයෝජන ගලවා දැමුවේ යයි ද, මැනවින්

මානය තේරුම් ගැනීමෙන් දුක් කෙළවර කළේ යයි ද කියනු ලැබේ." (ම.නි. 1. 306)

'එළුඹි සිහිය' හා 'මතකය' පිළිබඳ මේ ගැටලු සුප්‍රසිද්ධ ප්‍රශ්නයට බුදුන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කළ විසඳුමෙහි වඩාත් ඉස්මතු වී පෙනෙන ලක්ෂණය වනුයේ විරාගී ආකල්පයක අවශ්‍යතාව අවධාරණය කිරීමයි. ඇලීමේ ස්වභාවය ඇති සතුට දුරලීම මෙහිලා සම්පූර්ණ කළයුතු අත්‍යවශ්‍ය අංගයයි. ඊට තුඩු දෙන අන්දමින් හික්මුණු වහන්සේලාට අනුශාසනා කළ බුදුන් වහන්සේ, බොහෝ විට එවැනි අනුශාසනාවක් කුඵගන්වා වදාළේ මෙසේ ය: "මහණෙනි සංස්කාරයෝ මෙසෙයින් අනිත්‍යය හ. මහණෙනි, සංස්කාරයෝ මෙසෙයින් අස්ථිරය හ. මහණෙනි, සංස්කාරයෝ මෙසෙයින් ආස්වාද රහිතයහ. කෙනෙක් ද යත් මහණෙනි, සියලු සංස්කාරයන්හි කලකිරීමට මේ ම පමණි."⁹ පුහුදුන් මිනිසාට දැකුම්කලු පරිසර හා නොනැසෙන බිම් සලකුණු මවා පාන කඳු, හෙල්, ගංගා තුළින් පවා බුදුන් වහන්සේගේ අනිත්‍යතා කේමාව දිව යෙයි. විශ්ව සාධාරණ වූ අනිත්‍යානුපස්සනාව පදනම් කරගත් ඒකාන්ත නිර්වේදය මේ තරම් අවධාරණය කරන අන්කිසිදු දර්ශනයක් ඉහත කී ප්‍රශ්නය විසඳීමට ඉදිරිපත් වන දඹිනවාද අතර නොමැත. ක්‍රිෂ්ණමූර්ති පවා කඳුවැටී, ගස්කොළන්, ගංගා, හිරු බැස යාමේ දර්ශන ආදියෙහි මනස්කාන්තබව පමණකට වඩා අගයනු පෙනේ.¹⁰

බෞද්ධ භාවනා ක්‍රමයෙහි දක්නට ලැබෙන තවත් විශේෂ ලක්ෂණයක් නම් ඉන්ද්‍රිය සංචර ක්‍ෂේත්‍රයෙහි 'සතියට' හෝ 'එළුඹි සිහියට' හෝ හිමිකූන පිළිගනිමින්ම, ලොවින් එතෙරවීමේ කාර්යය පසුබිහිවීමට ම පවරා දීමයි. මේ නිසා බෞද්ධ දර්ශනය 'මතකය මකා' එළුඹි සිහිය පමණක් ඉතිරි කරගැනීමට තැත් කිරීමේ

9. දී.නි. මහාසුදසසන සු:අ.නි. සත්තසුරියගමන සු. (සත්තක නිපාක).

10. ක්‍රිෂ්ණමූර්ති. යට සඳහන් කෘතිය, 39 වන පිටුව.

විපරීත තත්ත්වයට පත් නො වෙයි. සඳොරින් ගලා එන තණහා සැඬ දිය දහර තාවකාලික ව වැළැක්වීමෙහි ලා සහිය උපකාරවත් වන නමුදු සිතෙහි පරම විමුක්තිය ක්‍රියාත්මකයෙන් මුච්චත් කළ පැහැදිලිත්වයට ම අයත් කාර්යයෙකි. තණහා සැඬ දිය දහර මුළුමනින් ම වසාලන 'වේල්ල' පැහැදිලි වී යයි.

“යානි සොතානි ලොකසමීං,
සති තෙසං නිචාරණං
සොනානං සංචරං මුතී
සහදුකදායෙතෙ පිටියරෙ”

සු.නි.ගා. 1039

'අභිතයෙති, ලොව යම් සැඬ දිය දහරවල් වේද ඒ සැම වළකා ලත්තේ සහිය යි. එය සැඬ දිය දහරවල සංචරය යයි කියමි. ප්‍රඥාවෙන් ඒවා වසාලනු ලැබේ.'

2. 'නසට්ඨකධෙධ අනාගතං' : අතීතය පිළිබඳ ව මෙන් ම, අනාගතය පිළිබඳව ද, 'නන්දිය' හා 'ඡන්දරාගය' හේතු කොටගෙන ම සැකමුසු පැතුම් හා උකටලීකම් ඇති වේ. යමක් තමා සතු කරගැනීමට ඇති බලාපොරොත්තුවම මෙහි දී 'නන්දි' නම් වූ සතුටට කරුණු වේ. ඒ සතුටුවීම, අනාගතය පිළිබඳ සැකමුසු පැතුමකි. (2 කොටස බලන්න)

රහතන් වහන්සේගේ එදිනෙදා ජීවිතයේ දී මතු වට ගත යුතු ක්‍රියා මාභී පිළිබඳව රුචිය හා කැමැත්ත සරලව ප්‍රකාශ කිරීමට මෙයින් තහනමක් නැත. එවැනි ප්‍රකාශ කිරීම් හා අනියත අනාගතයක් ගැන පාච්ඡන්දයා තුළ ඇති දැඩි ආශාවලින් බැඳුණු සැකමුසු පැතුම් හා අතර පවත්නා වෙනස හුදෙක් ආකල්පය අනුව ම කීරණය කළ යුත්තකි. 'තාදී' (එසේ වූ - 'එහෙවූ') යන උපපදයෙන් හැඟවෙන පරිදි, රහතන් වහන්සේ 'තථකාව' විනිවිද දැකීමෙන් ලත් උපරිම සුඛනම්‍යතාවකින් හා

තත්හුරු බවකින් යුක්තය හ. උකටලී බව හා ආශාවක්, ඒවායේ විපාක පක්ෂයට අයත් කණස්සල්ල හා බලාපොරොත්තු කඩවීමක් උන් වහන්සේහට කැල ම නැත්තේ ය.

අලුත්ම යදිදං සාධු - නාලන්දාං කුසලාමීති

උභයෙනෙට සො තාදී - රුකංච පටිනිවභානි

සු.නි.ගා. 715 (නාලක සු.)

'ඉදින් (පිණ්ඩාභාරය) ලදිම් නම් එය මැනැවි. නො ලදිම් නම් එද යහපති. එදෙකින් ම හේ එසේ ම ය. (එල සොයා) ගසක් වෙත ගියහු මෙන් ආපසු හැරී එයි.'

3. 'අසංහිර අසංකුසපං' : විමුක්ත සිතෙහි ස්ථිරසාරබව හා අකම්ප්‍ය බව මේ දෙපදයෙන් පෙන්නුම් කැරෙයි.¹¹ මේ දෙපදය ම එකට ඇදූ විට නිවනට පර්යාය පදයක් වේ.¹² එය විශේෂයෙන් ම මනෝවිද්‍යාව හා ආචාර විද්‍යාව හදාරන්නවුන්හට වැදගත් විය හැකි ය. පෙළෙහි එන 'නිබ්බාන' පර්යාය පද 33 ට (සං.නි. සලායතනවග්ගයේ අසංඛත සංයුක්තය) මෙය ඇතුළත් නැතත් 'ධුචං' (ස්ථාවරත්වය) යන පදයෙන් එය එහි නියෝජනය කැරෙයි. කෙසේ වුව ද, එහි විශේෂත්වය රඳා පවත්නේ ප්‍රධාන වශයෙන් ම මේ පද යුගලයෙන් සුවිනය කැරෙන අර්ථාන්තරයන් මත ය.

11. ධීතං විහතං විසමුහතං - අ.නි. iv. 158 බු.ජ.ත්‍රි.

'ස්ථාවරවු සිත මැනැවින් මිදී ඇත.'

'ධීතවිහතංසා තාදිනො' - දී.නි ii 246 බු.ජ.ත්‍රි.

12. 'අසංහිරං අසංකුසපං - යසස නත්ථි උපමා සචචි - සු.නි.ගා. 1154 බු.ජ.ත්‍රි.

යමකට උපමාකළ හැක්කක් කොතැනක වත් නොමැත්තේද ඒ නොසෙල්වෙන - නොසිසෙන බව....'

'අසංහිරං අසංකුසපං - විහතං ආමොදයාමහං' - ටෙ.ගා. 649 බු.ජ.ත්‍රි.

'නොසෙල්වෙන නොසිසෙන සිතක් ගැන මම සතුටු වෙමි.'

"අසංඝීරං" (සං+භෘ ධාතුවෙන් නිපන් කෘදන්ත පදයෙකි) යන්න 'ටීකො'¹³ (ස්ථීර) 'ඡෙකො'¹⁴ (දක්ෂ) යන නියතාර්ථවත් පදවලින් හභවන ස්ථීරසාරඛව පිළිබඳ අර්ථය උද්දීපනය කිරීමට පෙළෙහි බොහෝ විට යෙදී ඇති පදයෙකි. 'නො සෙල්විය හැකිබව' 'ඉවත් නොකළ හැකිබව', 'ස්වමනය තහවුරු කිරීමෙහි හැකියාව'¹⁵ මේ පදය හා සම්බන්ධ අර්ථවඡායා කිහිපයෙකි. එබැවින් සුත්‍රයේ ගද්‍යකොටස් තුළ එන 'සංඝීරති' (කම්කාරක) යන්නෙන් හභවනුයේ ආකර්ෂණය කරගැනීමට, වසභයට ගැනීමට, ඇදගැනීමට, ඇති ප්‍රවණතාවයි. ප්‍රස්තුත සුත්‍රයේ සන්දර්භයට අනුව, විසි ආකාර සකකාය දිට්ඨිය ප්‍රකූෂ්ටත්වන ධර්මයන්ගේ වසභයට ඇදී එන විධි විස්සක් වශයෙන් විචරණය වී ඇති බව පෙනේ. මෙයට ප්‍රතිවිරුද්ධ ව, 'අසංඝීරං' යන පදය නිවන පිළිබඳ ව යොදා ඇත්තේ එම උත්තරීතර වෙතොවිමුක්තිය ඇලුම් - බැලුම්වලින් සම්පූර්ණතේ ම තොරවුවක් බව අවධාරණය කිරීමට විය යුතු ය.

'අසංභූපසං' යන්නෙන් ගම්‍යවන මූලික අර්ථය ද ස්ථාවරත්වය ම ය. 'කුප්ප' යනු 'සැලෙන සුලු', 'වැනෙන සුලු', 'කිපෙන සුලු', 'ඇවිස්සෙන සුලු', වැනි අර්ථ ගෙනදෙන බැවිනි. බොහෝ විට 'කුප්පති' යන පදය හැභිම් හා සම්බන්ධයක් නොමැති අරුතකින්

13. සසදන්ත

විනයෙ බො පන ටීකො හොති අසංඝීරො' - අං.නි.iv. 486 මු.ප.ත්‍රි. 'විනය පිළිබඳව ඔහුගේ ස්ථාවරය නෙසෙල්විය හැක්කේ ය.'

බලන්න : සං. නි. 1.346 මු.ත්‍රි. චේරගා. 1255: ඉති. හිත නිපාත (පුබ්බනිමිසක සු.)

14. සසදන්ත:

'විනයෙ බො පන ඡෙකො හොති, අසංඝීරො' - පු.ව. 402 මු.ප.ත්‍රි.

'විනයෙහි වනාහි හෙතෙම දක්ෂයෙකි: නො සෙල්විය හැක්කෙකි'.

15. සසදන්ත:

'අසංඝීරොති න සක්ඛා ගහිතගහණං විසසඡොපෙතුං' - මනො. ii. 735 හේ.මු.

'අසංඝීරො': 'ඔහු ගත් මතයක් අතහැරවීමට නොහැකිය යනුයි.

අප්‍රාණික වස්තූන් සම්බන්ධයෙන් යෙදී ඇත. එවැනි තත්වයේ දී එය හුදෙක් 'වලනය', 'කම්පනය' වැනි අර්ථ ගෙන දේ.¹⁶ එසේ ද වුවත්, මානසික තත්වව ගැන විස්තර කැරෙන සන්දර්භයන්හි දී - විශේෂයෙන් ම 'සං' යන උපසර්ග පදය ගත් විට - එය බෙහෙවින් ම ළං වනුයේ 'තොරිස්සුම් ගතිය' හෙවත් 'කෝපය' පිළිබඳ හැඟීම්වලට ය. මෙහි දී ද ඒ අර්ථාන්තරයන්ම ප්‍රකට වන බව පෙනේ. විෂය තත්වයක් වශයෙන් නිවනෙහි ඇති ස්ථිරසාර බවට හේතුව ආකර්ෂණයෙන් මෙන්ම අපකර්ෂණයෙන්ද කොරවීමය.

ලෝභ, දෝස, මෝහ යන අකුසල් මුල් තුන අතුරින් පළමු දෙකෙන් පෙන්නුම් කැරෙන්නේ 'සංස්කාර' නම්වූ චෛතසික බලවේගයන්ගේ ආකර්ෂණ - අපකර්ෂණ න්‍යායයයි. සංස්කාර පැන නගිනුයේ ද මෝහය හෙවත් අවිද්‍යාව තුළිනි.¹⁷ අවිද්‍යාව ප්‍රකට වන මූලික ස්වරූපය සක්කායදිට්ඨියයි. "මහණෙනි, මෙහි අශ්‍රැතවත් පාඨශ්පන කෙමේරූපය ආත්ම වශයෙන් දක්නේ ය. මහණෙනි, යම් ඒ දැකීමක් (සමනුපසංනා) වේ ද, එය සංස්කාරයකි". (සං.නි. iii 164 බු.ජ.ත්‍රි.). සාමාන්‍ය ඉන්ද්‍රියඥානය තුළ එය ලැබෙනුයේ 'මෙනෙහි කිරීම' ('මනසිකාර') වශයෙනි. 'ඡන්දය' හෙවත් 'මිනූකම' මෙනෙහි කිරීමට කුඩුදෙයි. ඉන්ද්‍රියඥානයට විෂයකෂේත්‍රය වන විවිධ අරමුණුවලින් පිරි ලෝකය, 'ඡන්දයෙන්' මුදාහළ 'මනසිකාර' ආලෝක ධාරාවෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් බිහිවූවකි. "ඇවැත්නි, සියලු ධර්මයෝ ඡන්දය මුල්කොට ඇත්තාහ. සියලු ධර්මයෝ මෙනෙහි කිරීම නිසා හටගන්නාහ. සියලු ධර්මයෝ ස්පර්ශය නිසා පැන නගින්නාහ." (අං. නි. vi 190, බු.ජ.ත්‍රි.) ඡන්දය යම් පමණකට දැඩිවේ ද, මනසිකාරය ද එපමණටම දැඩිවේ. මේ දෙකින්ම යම් කිසි

16. ම.නි. මහා භජ්ජදොසම සු. අං.නි. iii 162 බු.ජ.ත්‍රි. පාරා. 106 බු.ජ.ත්‍රි.

17. අවිච්ඡා පච්චයා සංඛාරා - අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යය කොටගෙන සංස්කාර ඇතිවේ. සං.නි. නිදාන සං.

ප්‍රමාණයක උදවේගයක් ඉන්ද්‍රිය ඥානමය අවස්ථාව කුලට කාවද්දනු ලැබේ. අවධානයට සාපේක්ෂක වශයෙන් බාධකව සිටින 'විකේෂපයන්' තරයේ ම නො තකා හැරීමට මේ උදවේගය උපකාර වෙයි. ඉන්ද්‍රිය ඥානයට ආවේණික වූ මේ උදවේගය - බල වේගය- නොසන්සුන්බව - පීඩනය - කරණකොට ගෙන ඉන්ද්‍රියඥානය සමස්තයක් වශයෙන් කෘත්‍රීම, සකස්කළ, 'සංඛත' දෙයක ස්වරූපය ගනී.¹⁸ ඉන්ද්‍රිය ඥානයේ ඉතා ම ප්‍රාථමික අවස්ථාවෙහි පවා අවිද්‍යාව සහ තණ්හාව ගැබ්වී ඇත."..... ඒ සංස්කාරය වනාහි කුමක් නිදානය කොට ගත්තක් ද? කුමකින් පැන නැඟුණක් ද? කුමකින් උපන්නක් ද? කුමකින් හටගත්තක් ද? අවිද්‍යා ස්පර්ශයෙන් උපන් වේදයිකයෙන් ස්පර්ශ කරනු ලැබූ අශ්‍රැතවත් පෘථිවිජනයට කෘෂ්ණාව උපන්නේ වෙයි. එකී සංස්කාරය ද අනිත්‍යය, සංඛතය, පටිච්ච සමුප්පන්නය. ඒ තණ්හාව ද... ඒ වේදනාව ද.. ඒ ස්පර්ශයද... ඒ අවිද්‍යාවද

18. ඉන්ද්‍රිය ඥානය පිළිබඳ මේ ධර්මාව, අවිද්‍යාවෙන් හටගන්නා සියලුම සංස්කාරයන්ටද පොදුය. විද්‍යාඥයා ද්‍රව්‍යය පීඩනයක් යටතේ පවතින ශක්ති පුන්ද්‍රයක් වශයෙන් 'දැකීමේදී' හෝ 'හැකීමේ දී' 'සංඛාරා' යන සුක්ෂ්මාර්ථවත් පදයෙහි ඇතැම් අර්ථවභාවයන් එළි දක්වයි. එසේ වුවත් ඔහුට එතරම් ම පහසුවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ නොවන කරුණ නම් 'ජන්දය' හා 'මනසිකාරය' විසින් මෙහෙයනු ලබන ඔහුගේම දැකීම හා හැකීම මේ ශක්ති - පීඩන දෙකටම මූලික හේතුව වන බවයි. ඉන්ද්‍රිය ඥානයේ කවර මට්ටමකදී වුව, විද්‍යාඥයා යම් හැනක රැඳී සිට සිය පර්යේෂණ කුලින් මතයක් ගොඩනගන්නට තැත් කරන්නේද එතැනම ඔහුට නිරීක්ෂණයට භාජනය වන 'දෙය' පැනනගින 'ස්පර්ශ ස්ථානයක්' (එස්සො) බවට පත්වෙයි. ඒ අතර, ඔහුගේ ජන්දය හා මනසිකාරය, නිරීක්ෂණයට භාජනය වන 'දෙය' සැලසුම් කර, එක්රැස් කර, පිටුකර දෙයි. විමුක්ත පුද්ගලයාගේ මනසෙහි සිදුවන්නාක් මෙන්, ජන්දයේ නිරවශේෂ ප්‍රභාණයෙන් මනසිකාර ආලෝක ධාරාව 'නිවාදැම්මෙන් ම' ශුන්‍යත්වය පිළිබඳ සත්‍යතාව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැකිවනු ඇත.

'දුග්දසං අනන්තං තාම - නහි සච්චං සුදසසනං
 පටිච්චා තණ්හා ජාතතො - සත්‍යතො තප්ථී තිකදානං'
 උදාන: පාටලිගාමීය වග්ග

අනන්ත' නම් වූ නිවන දැකීම දුෂ්කරය. සත්‍යය පහසුවෙන් දැකිය හැක්කක් නොවන බැවිනි. තණ්හාව විනිවිද දුටු දන්නා දක්නා හැනැත්තෙකුට, කිසිත් නැත' (යන ඥානය වෙයි.)

අනිත්‍යය, පටිච්ච සමුප්පත්තය.' (සං. නි. iii 164 බු.ප.ත්‍රි)
 මෙනෙහි කීරීම් මාත්‍රයෙන් ම ඉන්ද්‍රිය ඥානයට කෘත්‍රීම ස්වරූපයක්
 ගැන්වී විකෘත වේ. එයින් ම යථා තත්ත්වය මුච්භ කැරෙයි.

ඉන්ද්‍රිය ඥානය තුළ දී "ලෝභය" හා "ද්වේෂය" යන ආකල්ප
 දෙකෙන් ප්‍රකට වන්නේ සංස්කාරයන් ම බැවින්, සංස්කාරයන්ට
 ධීප් කෂේත්‍රය වන මෝහය ඒ දෙයාකාර ආකල්පයන් විහිදුවන
 කෝණයක් බඳු වෙයි. යට කී ආකර්මණ - අපකර්මණ
 ආලම්බනය සමතික්‍රමණය කීරීමට නම්, මෝහයන්, එයින්ම
 පැනනැගෙන සංස්කාරයන් ඉවත් කළයුතු වෙයි. අප හමුවේ
 ඇති 'අසංඝීරං' - 'අසංකුප්පං' යන දෙපදයෙන් මේ තුන්වැන්න
 (මෝහය) ගැන කිසිවක් ඉඳුරා නොකියැවෙන නමුදු අප ඉහතින්
 දැක්වූ පරිදි එය ද මේ දෙපදය තුළින්ම ගම්‍ය වේ. එබැවින්
 උපපදයක් වශයෙන් ගත් කළ, මේ යෙදුමෙන් හභවනු ලබන්නේ
 බුදුරජාණන් වහන්සේ හා රහතන් වහන්සේලා සමවදින
 ආශ්වර්යාද්භූත සමාධියක් වන 'ආනන්තරික'¹⁹ නමින් හැඳින්වෙන
 අර්හත්ඵල සමාධියයි. මේ සමාධියෙහි විශේෂ ලක්ෂණ කිහිපයක්
 පහත දැක්වෙන සුත්‍ර කොටස්වලින් ප්‍රකට වේ.

19 'යං මුට්ඨසෙධෙධා පරිවණණයි සුචිං

සමාධිමානන්තරිකාසුදම්මාසු

සමාධිනා තෙන සමො න විජ්ජති.....'

සු.නි.ඛා. 228 (රතන සු.)

බුට්ඨශ්‍රේෂ්ඨයන් වහන්සේ යම් පිරිසිදු සමාධියක් අතිශයින් වර්ණා කළ සේක්ද, යම්
 සමාධියක් 'ආනන්තරික' නමින් හඳුන්වන්නේද, ඒ සමාධිය හා සමකළ හැකි අනෙකක්
 නැත..... මේ අද්විතීය සමාධිය පිළිබඳව යෙදෙන 'ආනන්තරික' යන පදයෙන් හභවන
 අදහස, ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන පහත පදනන් සුත්‍ර කොටස තුළින්
 මතු කරගත හැකිවේ.

ඇවැත්ති, යම් ආකාරයකින් දැකිනවිට අතරක් නැතිව ම ආශ්‍රවයන්ගේ ක්‍ෂයවීම වේ
 ද (අනන්තරා ආසවානං බයො හොති), මේ, දැකීම් අතුරින් අග්‍ර වූ දැකීමය. යම්
 ආකාරයකින් අසන විට අතරක් නැතිවම ආශ්‍රවයන්ගේ ක්‍ෂයවීම වේද, මෙය ඇසීම්
 අතුරින් අග්‍ර වූ ඇසීමය. යම් ආකාරයකින් සුඛික වූ විට අතරක් නැතිවම ආශ්‍රවයන්ගේ
 ක්‍ෂයවීම වේද, මෙය සැප අතුරින් අග්‍ර වූ සැපය. යම් ආකාරයක සංඥාවක් ඇතිවිට
 අතරක් නැතිවම ආශ්‍රවයන්ගේ ක්‍ෂයවීම වේද මෙය සංඥා අතුරින් අග්‍ර වූ සංඥාවය.
 යම් ආකාරයක පැවැත්මක් ඇතිවිටෙක අතරක් නැතිව ම ආශ්‍රවයන්ගේ ක්‍ෂයවීම වේ
 ද, මෙය හට්ඨය ය."

(අ) 'මහණෙනි. යම් යම් අයුරෙකින් පිරික්සා බලන්නහුගේ වික්ෂාණය බැහැරට වික්ෂිප්ත ව විසිර නො යේ ද, ඇතුළත පිහිටා සිටීමක් ද නො වේ ද, අල්වා නොගන්නම් නිසා තැතිගැන්මක් නො වේද මහණකු විසින් පිරික්සා බැලිය යුත්තේ ඒ ඒ අයුරිනි. මහණෙනි වික්ෂාණය බැහැරට වික්ෂිප්ත ව විසිර නොගිය කල්හි ඇතුළත නොපිහිටි කල්හි, අල්වා නොගන්නම් නිසා තැතිගැන්මක් නැති කල්හි, නැවත ජාති-ජරා-මරණ දුක් හටගැන්මක් නො වේ."

-ම.හි. (උඥෙසව්භංග සු.)

(ආ) 'නූභණිය, යම් සමාධියක් 'වෙනට' යොමු නොවූයේ ද, ඉවතට ද යොමු නොවූයේ ද, සංස්කාරයන් විසින් දැඩිලෙස පෙළා රඳවාගත් ව්‍යුතයකුක් නො වේ ද, විමුක්ත ස්වභාවය නිසා ස්ථාවර වූයේ ද, ස්ථාවර බව නිසා සන්තෝෂයෙන් යුක්ත වූයේ ද, සතුටු නිසා තැතිගැන්මක් ඇතිනොවේද, නූභණිය මේ සමාධිය, අක්කා නම් වූ අර්භත් ඥානය ඵලය කොට ඇතැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලදී.

අ.හි. 9-5-496 (ආනන්ද සු.)

මේ ඡේද දෙක ඇසුරින් 'අසංචිරං' 'අසංකුප්පං' යන දෙපදයෙහි අර්ථ සීමාවන් ගැන අදහසක් ඇති කරගත හැකිවේ. වික්ෂාණය පිළිබඳව ඇතුළත නො පිහිටි බවක් (අභ්‍යන්තරං අසංභවිතං' - (ආ) ඡේදය) සඳහන්වීම, හද්දෙකරත්ත සුත්‍රයෙහි විසි ආකාර සක්කාය දිට්ඨිය අනුව 'සංචිරති' යන්න විග්‍රහ කරන ලද ආකාරය සිහිගන්වන සුලුය. එමෙන් ම, 'වෙනට යොමු නො වූ' (න ව අභිනතො - 'ආ' ඡේදය) යන්නෙන් හැඟෙනුයේ ද 'ඇතුළට - ඇරුණු' (Introvert) ආකල්පයකින් තොර බව ය. එය ද ප්‍රස්තුත පදයෙහි අර්ථාන්තරයනට සබඳකම් දක්වන්නකි. එසේ ම, වික්ෂාණය බැහැරට වික්ෂිප්ත ව විසිර නො යේ ද (බහිදධාව'ස්ස වික්ෂාණං අවිකම්පතං අවිසටං' - 'අ' ඡේදය) යන යෙදුමක්,

'ඉවතට යොමු නො වූ' (නවා'පනතො 'ආ' ඡේදය) යන්නක් 'පිටතට - හැරුණු' (extrovert) ආකල්පයකින් තොරව විශේෂ අවධාරණයකින් භවන අතර 'අසංකූප්ත' යන පදයට සමාන අරුතක් ද දනවයි.

'කුන්වැන්නක්' වශයෙන් අප ඉහත සඳහන් කළ ආකල්පය එහි නොමැති බව මේ ඡේද දෙක ප්‍රකාශ කරන්නේ 'අල්වා නොගන්නම නිසා කැති ගැන්මක් නො වේ ද' ('අනුපාදාය න පරිකසෙසයා' - 'අ' ඡේදය) සහ සංස්කාරයන් විසින් දැඩි ලෙස පෙළා රඳවා ගත් චුතයක් ද නොවේ ද, (න සසංඛාරනිග්ගයා චාරිකවතො' - 'ආ' ඡේදය) යන වචනවලිනි. වඩාත් පැහැදිලි ප්‍රකාශය ඉදිරිපත් කරන්නේ පසුව දැක්වූ පාඨයෙනි. එයින් නැහෙන ප්‍රතිෂේධයෙන් ධනික වන්නේ, රාග-දෝස, අනුනය-පටිස, සංඛිත-විකිත යන අන්ත දෙක සමහන් කිරීමෙහි ලා කවර අන්දමේ ලෝකික සමාධියකින් නමුදු දරනු ලබන අධාල කැත, 'සංස්කාර' නම් වූ වෛකසික බලවේගයන් හා අවශ්‍යයෙන් ම බැඳී ඇති බවය. මේ සංස්කාර මගින් සමාධිය කෙතරම් දැඩි ලෙස පාලනය කරනු ලබන්නේ ද කිවහොත්. කොපමණ සියුම් සමාධියක් ලෙස පෙනෙන තුනෙක වුව ඇති නියම තත්ත්වය බලයෙන් රඳවා ගත් දැඩි කෘෂිණයක් හෝ පීඩනයක් හෝ පමණක් බව කිවයුතු සේය. එබැවින් සංඛත ස්වභාවයකින් යුත් අනෙකුත් දේ මෙන් ම ලෝකික සමාධියක්, එහි උපරිම මට්ටමේ දී පවා ලබා දෙන්නේ හුදෙක් කම්පනයක් මත ගොඩනැගුණු ශාන්තියක් පමණි. (කුප්ප පටිච්ච සන්ති' - සු.නි.ගා. 788) එනමුත් රහතන් වහන්සේගේ ආශ්චර්යාද්භූත සමාධිය වූ කලී සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිද්ධිම නිසා ම ('සබ්බ සංඛාරසමථ') ඉහත කී 'කුන්වැන්නෙන්' ද සපුරා මිදුණු තත්ත්වයෙකි. එහෙයින් ම එය අකම්ප්‍ය විත්ත විමුක්තියක් ('අකුප්පා වෙතො විමුක්ති') ලෙස හඳුන්වනු ලැබේ. සංස්කාරයන්ගේ සංසිද්ධිම හා සමඟ ම, මනසිකාරය ඇද-බැඳ-රඳවාගන්නාසුලු සියලු උපධිහු ද අතහැරනු ලැබේ ('සබ්බුපධිපටිනිසංගග). එකකුදු වුවත් මේ අපූර්ව සමාධිය, හුදු නිදිබර අලසබවක් බවට පත් නොවන්නේ, එය සංස්කාර

නිරෝධය නම් වූ නිර්වාණමය ශාන්තිය මනසිකාරයට ලක්කර ගන්නා බැවිනි.²⁰ එබඳු සමාධියෙක ස්වභාවය ගැන අනඳ කෙරුන් වහන්සේ නහන ප්‍රශ්නයකට පිළිතුරු වශයෙන් බුදුන් වහන්සේ දී වදාළ පහත සඳහන් විවරණය මෙහිදී සාධක වශයෙන් දැක්විය හැකි ය.

"මෙහි ලා ආනන්දය, හික්ෂුවක් මෙසේ මෙනෙහි කරයි. මෙය ශාන්තය, මෙය ප්‍රණීත ය, (එනම්) සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්සිද්ධිම සියලු උපධීන් අකහැර දැමීම, තණ්හාව කෞස කිරීම, නොඇල්ම, නැවැත්ම, නිවීම, (යනුවෙනි). මෙසේ ය, ආනන්ද, හික්ෂුවකට එබඳු සමාධි ප්‍රතිලාභයක් විය හැක්කේ. කෙබඳු ද යත්, (හෙතෙම එහිදී) ඇස මෙනෙහි නොකරන්නේය, රූපය මෙනෙහි නොකරන්නේ ය. කණ මෙනෙහි නොකරන්නේ ය, ශබ්දය මෙනෙහි නොකරන්නේ ය. නැහැය මෙනෙහි නොකරන්නේ ය, ගඳ-සුවඳ මෙනෙහි නොකරන්නේය, දිව මෙනෙහි නොකරන්නේ ය, රසය

20 සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිද්ධිම නිසා රහතන් වහන්සේට නිවන පරම ශාන්ත තත්ත්වය ලෙස (පරමා සන්ති) වැටහෙයි. 'රහඳො ච නිවාසොච - අනෙජො වුපසම්මති' - ඉති. (සිකනිපාත): වාතය හොහමන තැනෙක විලක් මෙන් තණ්හා පැළැඹුම් රහිත වූයේ සන්සිදෙයි.

සාදර්ශන

හොපෙන් හුට් - 'ලෝකය එහි නියම හැඩහුරුවෙන් - එහි යථා ස්වරූපය සම්පූර්ණව, නිරවද්‍යව විදහාපාමින් විදාමාන වන්නේ බුදිය වේතනාවේ බැම්මෙන් මිදී, නිවහල්ව, අරමුණු සිසාරා විහිද යන විටය. වේතනාවේ මෙහෙයීමෙන් තොර වූ නමුදු එය උද්‍යෝගිමත් ක්‍රීකාරීත්වයකින් යුක්තය. ඇත්ත වශයෙන් ම මෙය බුදියෙහි ස්වභාවයටත්, නියාමයටත් පටහැනි වූවකි. මෙසේ බලන කල මේ තත්ත්වය තරමක් දුරට අස්වාභාවිකය. එහෙයින් ම එය අනිශ්චිත දුර්ලභ සිද්ධියක් ද වේ. එකෙකුදු වුවත්, නියම උත්කෘෂ්ට බුද්ධි ප්‍රභාවයක් පිළිබඳ ධර්මතාව ද, මෙහි දුර්ලභත්වය මත ම රඳා පවසින්නකි. මේ තත්ත්වය උසස් මට්ටමකින් සැහෙන කාලයක් පවසින්නේ මෙම උත්කෘෂ්ට බුද්ධි ප්‍රභාවය තුළ පමණි. අන්‍යයන් තුළ එය දක්නට ලැබෙන්නේ යන්තමින් හා අනියම් වශයෙනි.

The World as Will and Representation, ii, 381 - 2.

(බලන්න; Schopenhauer and Buddhism Wh. 144-146, p. 66 - Bhikkhu Nanajivako).

මෙහෙහි නොකරන්නේය, කය මෙහෙහි නොකරන්නේ ය, පහස මෙහෙහි නොකරන්නේය, පොළොව මෙහෙහි නො කරන්නේය, ජලය මෙහෙහි නොකරන්නේය, හින්න මෙහෙහි නොකරන්නේය, සුළඟ මෙහෙහි නොකරන්නේය, ආකාශානන්දියතනය මෙහෙහි නොකරන්නේ ය, විඤ්ඤාණන්දියතනය මෙහෙහි නොකරන්නේ ය, ආකී කච්ඤ්ඤායතනය මෙහෙහි නොකරන්නේ' ය, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය මෙහෙහි නො කරන්නේය, මෙලොව මෙහෙහි නොකරන්නේය, පරලොව මෙහෙහි නොකරන්නේ ය, දුටු, ඇසු, දැනුණු, දැනගත්, සිහිත් පැමිණි, සෙවූ විමසා බැලූ යමක් වේ ද, එය ද මෙහෙහි නොකරන්නේ ය, එහෙත් මෙහෙහි ද කරන්නේ ය" (අ.නි. 9-6-606) මනසිකාර සු.)

අභිසංඛත විඤ්ඤාණයට ආවේණික වූ ආකර්මණ-අපකර්මණ ආලම්බනයන් සියල්ලක් ම සමතික්‍රමණය කරමින් විමුක්ත සුද්ගලයා මෙසේ 'අසංඝීර-අසංකුඤ්ඤ' ස්වභාවයෙන් යුතු උත්තරීතර මානසික සමතුලිත බවකට පත්ව සිතුවීලිටලින් තොර වූ දැහැනක් වඩයි.

පසාදධකායො සුචිමුත්තථිතො
 අසංඛරානො සතිමා අනොතො
 අඤ්ඤාය ධම්මං අචිතකකඤ්ඤාසී
 ත කුපපති ත සරති ත ථිතො
 එවං ථිතාරී බහුලොධ භික්ඛු
 පඤ්ඤොසතිණ්ණො අතරීධ පධං
 එවං කධාසීං බහුලං කාමසඤ්ඤා
 පරිබාහිරා හොහති අලදධායො තං

සං.නි. i. 230 මාරථිකු සු. (බු.ජ.ත්‍රි.)

සන්ඝුන් කයැත්තේ - සුචිත්ත සිතැත්තේ
 සැකැසුම් නැවැත්තේ²¹ - සතිමත් කැනැත්තේ
 නිවහන් නොගත්තේ²² - නිවනයි දැනැත්තේ
 සිතුමෙන් විසුත්තේ²³ - දැනැනක් ය ඇත්තේ
 කියුමක් නොමැත්තේ - සැමැරුම් ද නැත්තේ
 අනලස් පැවැත්මෙන් - මැළිකම් හැරැත්තේ
 බෙහෙවින් මෙවන් - විහරණයෙන් ම යුත්තේ
 පස්මහා සැඬවතුරු කරණයෙන් නො නැවතී
 සවැන්නක් එතෙරවී²⁴ දැහැන් වන් මහණ හට
 සන් නොදී කාමයෝ - ළං නොවී බැහැර වෙත්'.

21 'අසංඛරානෝ' - මෙයින් සංස්කාරයන්ගේ සන්සිදීම අදහස් කැරෙයි.

22 'අනොනෝ' සසඳන්ත : ගෘහපතිය, රූප ධාතුව විඤ්ඤාණයට නිවහනකි (මනෝ) වේදනා ධාතුව සඤ්ඤා ධාතුව ... සංඛාර ධාතුව විඤ්ඤාණයට නිවහනකි,.....
 සං.නි. ii - 16 (භාලිඤ්ඤානි සු.) බු.ප.ත්‍රි.

23 'අවිතකකඤ්ඤායී' : අවුචාවච අනුව (සං.ප. i. 147) මෙය චතුර්ථධ්‍යානය අභවන පදයෙකි. එහෙත් මේ පදය රහතන් වහන්සේගේ අද්විතිය වූ සමාධිය පිළිබඳව යෙදෙන විට වඩාත් ගැඹුරු අරුතක් දනවයි. එයින් හැඟෙන්නේ හුදෙක් විතර්ක නොමැති බව ම නොවේ. (එය නම් පුරුම ධ්‍යානය හැර අනෙක් සියලුම ධ්‍යානයන්ට පොදු වූ ලක්ෂණයකි). විෂය - විෂයීද්වයනාව සහිත මුළු මහත් සංඥා සංකල්පමය ගොඩනැගිල්ලෙහි පදනම සම්පූර්ණයෙන් ම කිඳ හෙළන ලද බව එයින් හැඟෙයි.

සසඳන්ත:

'අවිතකක - සමාධි - උදාන (සුභුති සු.), 'අවිතකකං සමාපනනෝ' - ටෙර. ගා 650, 'අවිතකකසාලාගිනී' - ටෙරී ගා. 75 (විමලා) 'ඤ්ඤායකි අනුපාදානෝ' - ටෙර ගා. (හඤ්ඤා).

24. ඉන්ද්‍රිය දොරටු සයෙන් ගලා එන කෙලෙස් සැඬ වතුරු

සැඬ ගංවතුරු හමුවෙහි
ජර - මරු දෙදෙන වසයෙහි
විල මැද සිටින සකහට
කියනෙමි, කප්ප, දිවයින

රැකගන්න කිසිත් නැති
ඇදගන්න රිසිත් නැති
බව මැ' - දිවයින යි එ මැ
අනෙකකට නොවන සම

'නිවන, යැයි එය මැ මම
හඳුන්වමි - එය යි නම
ජර ද එහි දිරුණු වැනි
මරු ද එහි මැරුණු වැනි.

කප්පමාණව පුවතා පු.නි.ගා. 1098-1099

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

පාරා.	-	පාරාජිකා පාළි
චූ.ච.	-	චූල්ලවග්ග පාළි
දී.නි.	-	දීඝ නිකාය
ම.නි.	-	මජ්ඣිම නිකාය
සං.නි.	-	සංඤ්ඤා නිකාය
අං.නි.	-	අභිභූතකර නිකාය
ධ.ප.	-	ධම්මපද
උදාන	-	උදාන පාළි
ඉති.	-	ඉතිචුක්ඛක පාළි
සු.නි.	-	සුක්ඛ නිපාත
ථෙර ගා.	-	ථෙර ගාථා
ථෙරී ගා.	-	ථෙරී ගාථා
මහා නි.	-	මහා නිද්දෙස
නෙක්කි.	-	නෙක්කිප්පකරණ
ප.සු.	-	පපඤ්චසුද්ධි
සා.ප.	-	සාරත්ථප්පකාසිනී
මනො.	-	මනොරත්ථසුරභී
නෙක්කි.අ.	-	නෙක්කිප්පකරණ අට්ඨකථා
බුජ.ත්‍රි.	-	බුජ්ඣ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා
හේ.චූ.	-	සයිමන් හේවාචිකාරණ මුද්‍රණය

ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් පළකරන ලද ග්‍රන්ථ

ග්‍රන්ථ නාමය			පිටපත් සංඛ්‍යාව
01.	නිවනේ නිවීම	පළමු වෙළුම	6000
02.	නිවනේ නිවීම	දෙවන වෙළුම	8000
03.	නිවනේ නිවීම	තෙවන වෙළුම	2000
04.	නිවනේ නිවීම	සිවුවන වෙළුම	6000
05.	නිවනේ නිවීම	පස්වන වෙළුම	5000
06.	නිවනේ නිවීම	සයවන වෙළුම	3500
07.	නිවනේ නිවීම(පුස්තකාල මුද්‍රණය)	ප්‍රථම භාගය(1-6 වෙළුම්)	500
08.	නිවනේ නිවීම	සත්වන වෙළුම	3000
09.	නිවනේ නිවීම	අටවන වෙළුම	2000
10.	නිවනේ නිවීම	නවවන වෙළුම	3000
11.	නිවනේ නිවීම	දසවන වෙළුම	3000
12.	පහත් කණුව ධම් දේශනා	පළමු වෙළුම	9000
13.	පහත් කණුව ධම් දේශනා	දෙවන වෙළුම	8000
14.	පහත් කණුව ධම් දේශනා	තෙවන වෙළුම	3000
15.	පහත් කණුව ධම් දේශනා	සිවුවන වෙළුම	3000
16.	'හිතක මහීම'	පළමු වෙළුම	3000
17.	'හිතක මහීම'	දෙවන වෙළුම	3000
18.	උත්තරීතර හුදෙකලාව		8000
19.	විදසුන් උපදෙස්		4000
20.	Towards A Better World		3000
21.	Seeing Through		3000
22.	Nibbana - The Mind Stilled	Volume I	3000

මුද්‍රණය කළ යුතුව ඇති ග්‍රන්ථ

1. පහත් කණුව ධම් දේශනා දෙවන වෙළුම
2. පහත් කණුව ධම් දේශනා තෙවන වෙළුම
3. පහත් කණුව ධම් දේශනා පස්වන වෙළුම
4. නිවනේ නිවීම එකොළොස්වන වෙළුම
5. Nibbana - The Mind Stilled Volume II

නැවත මුද්‍රණය කරවීම පිළිබඳ විමසීම් :-
 ජී. ටී. බණ්ඩාර,
 ස්ථාපක, ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය
 රෝයල් ඉන්ස්ටිටියුට්, 191, හැට්ලොක් පාර, කොළඹ 5.

වෙනත් කෘතී

1. Concept and Reality in Early Buddhist Thought -(1971)*
2. Samyutta Nikaya - An Anthology, Part II - Wheel No, 183/185 -(1972)*
3. Ideal Solitude - Wheel No, 188 - (1973)*
4. The Magic of the Mind - (1974)*
5. උත්තරීතර හුදෙකලාව - 'දම්සස්' අංක 172/173 - (1990)*
-එම- (නව මුද්‍රණය), ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය (2001)
6. Towards Calm and Insight - (1991)
7. විදසුන් උපදෙස් - (1996)
8. නිවනේ නිවීම - (1997 -.....)
-ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය, මහා භාරකාර දෙපාර්තමේන්තුව
(වෙළුම් 10 ස් මේ දක්වා නිකුත්වී ඇත. සම්පූර්ණ පොත වෙළුම් 11 කි.)
9. From Topsy - turvydom to Wisdom -Volume I - (1998)
(Essays written for 'Beyond the Net, - A website on the Internet
- Website address [http:// www.beyond thenet.net](http://www.beyondthenet.net))
10. පහත් කණුව ධම් දේශනා - 1- වෙළුම - (1999)
11. Seeing Through - (1999)
12. හිතක මහිම - 1 - (1999)
13. නිවනේ නිවීම - ප්‍රථමභාගය - (1-6 වෙළුම්) - පුස්තකාල මුද්‍රණය(2000)
14. හිත තැනීම - (2000)
15. පහත් කණුව ධම් දේශනා - 2 වෙළුම - (2000)
16. Towards A Better World -Translation of 'Lo-wada-Sangarava' - (2000)
17. පැවැත්ම හා නැවැත්ම - (2000)
18. ඇති හැටි දැක්ම - (2001)
19. පහත් කණුව ධම් දේශනා - 3 වෙළුම - (2001)
20. දිවි කතරේ පැදෑ අපුර - (2001)
21. කය අනුව ගිය පිහිය - (2001)
22. මා-පිය උවැටන - (2002)
23. ප්‍රතිපත්ති පූජාව - (2003)
24. Nibbana - The Mind Stilled - Volume I - (2003)
25. පහත් කණුව ධම් දේශනා - 4 වෙළුම - (2003)

* Buddhist Publication Society, P.O. Box, 61, Kandy
බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතිය, කැ.පො. 61, මහනුවර